

Regeringens proposition

1996/97:86

Nya regler om elberedskap

Prop.
1996/97:86

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 13 mars 1997

Göran Persson

Anders Sundström
(Närings- och handelsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en elberedskapslag. Den syftar till att reglera ansvaret för den planering och de åtgärder som behövs för att kunna tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap. Huvudprincipen är att den som driver elproduktion, elhandel och nätverksamhet eller i vissa fall äger anläggningar för sådan verksamhet är skyldig att vidta åtgärder som beslutas med stöd av lagen för att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap. Beslut om åtgärder kan avse såväl anläggningar som verksamhet. Beslutade åtgärder är med vissa undantag ersättningsberättigande. Beredskapslagring av olja och kol för elproduktion vid höjd beredskap blir också ersättningsberättigande. En offentligrättsligt reglerad avgift, elberedskapsavgift, föreslås för att finansiera kostnaderna för att ge ersättning för beredskapsåtgärder i elföretagen och för kostnaderna för myndighetsutövningen enligt lagen. Avgiften skall betalas av innehavare av nätkoncession enligt lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). En myndighet, elberedskapsmyndigheten, skall ha till uppgift att besluta om föreskrifter om elberedskap, åläggande om beredskapsåtgärder vid enskilda elföretag och elektriska anläggningar, ersättning för sådana åtgärder och att utöva tillsyn av elberedskapslagens efterlevnad. Denna myndighetsfunktion skall ligga på Affärsverket svenska kraftnät, som undantas från tillämpningen av lagen. Genom förslaget kan Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar avvecklas.

Elberedskapslagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1997. Lagen ersätter lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.

Propositionen innehåller även ett förslag till en lag om ändring i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol. Genom denna ändring vidgas möjligheten att i särskilda fall medge att bränslelager för elproduktion i krig tillfälligt får tas i anspråk även vid svåra påfrestningar på elförsörjningen i fred. Prop. 1996/97:86

Slutligen föreslås följdändringar i annan lagstiftning.

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till elberedskapslag	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	10
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1971:309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål	11
2.4	Förslag till lag om ändring i vattenlagen (1983:291)	14
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol	15
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1720) om civilt försvar	16
3	Ärendet och dess beredning	17
4	Elberedskapen på den reformerade elmarknaden	19
5	En ny lag om elberedskap	24
6	Skyldighet att vidta beredskapsåtgärder	27
7	Anmälningsskyldighet	30
8	Ersättning för kostnader för beredskapsåtgärder	33
9	Ny myndighetsfunktion för tillsyn av elberedskapen, m.m. . .	36
10	Tillsyn m.m	40
11	Finansiering av elberedskapen	42
12	Övriga lagstiftningsåtgärder	46
12.1	Beredskapslagring av bränslen för elproduktion . . .	46
12.2	Skyddsåtgärder för rörledningar	47
13	Ikraftträdande	48
14	Författningskommentar	49
14.1	Förslaget till elberedskapslag	49
14.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar	60

		Prop. 1996/97:86
14.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål	60
14.4	Förslaget till lag om ändring i vattenlagen (1983:291)	60
14.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol	60
14.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1720) om civilt försvar	61
Bilaga 1	Sammanfattning av Elberedskapsutredningens delbetänkande Elberedskapen - Organisation, ansvarsfördelning och finansiering (SOU 1996:78)	62
Bilaga 2	Sammanfattning av Elberedskapsutredningens slutbetänkande Elberedskapen - Författningsfrågor (SOU 1996:149)	66
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanser Elberedskapsutredningens slutbetänkande Elberedskapen - Författningsfrågor (SOU 1996:149)	69
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	70
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	81
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 mars 1997 . .		86
Rättsdatablad		87

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1996/97:86

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till elberedskapslag,
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar,
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1971:309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva viss mål,
4. antar regeringens förslag till lag om ändring i vattenlagen (1983:291),
5. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol,
6. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1720) om civilt försvar.

2.1 Förslag till elberedskapslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om beredskap vid produktion och överföring av el samt vid handel med el. Bestämmelserna reglerar ansvaret för den planering och de övriga åtgärder som behövs för att tillgodose elförsörjningen i landet vid höjd beredskap enligt lagen (1992:1403) om totalförsvar och höjd beredskap.

2 § Beredskapslagring av bränsle som används för elproduktion omfattas av lagen endast i fråga om rätt till ersättning enligt 10 §. Särskilda bestämmelser rörande beredskapslagring finns i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol.

Bestämmelser om tillträdesbegränsning finns i lagen (1990:217) om skydd för vissa samhällsviktiga anläggningar m.m. och i säkerhetsskyddslagen (1996:627).

Bestämmelser om verkskydd finns i lagen (1994:1720) om civilt försvar.

Beredskapsåtgärder

3 § Med beredskapsåtgärder avses särskilda åtgärder som behövs för att produktion och överföring av el samt handel med el skall kunna upprätthållas vid höjd beredskap.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (elberedskapsmyndigheten) får meddela närmare föreskrifter om åtgärder som kan utgöra beredskapsåtgärder.

Skyldighet att vidta beredskapsåtgärder

4 § Den som driver sådan verksamhet som anges i 1 § är skyldig att vidta de beredskapsåtgärder som beslutas enligt denna lag. Om det kan anses lämpligt får ett beslut om beredskapsåtgärder i stället riktas till ägaren eller nyttjanderättshavaren till anläggningen eller fastigheten.

Affärsverket svenska kraftnät omfattas inte av lagen.

Beslut om beredskapsåtgärder

5 § Elberedskapsmyndigheten prövar om beredskapsåtgärder behöver vidtas och fattar beslut om sådana. Beslutet får inte vara mer betungande än som kan anses vara skäligt med hänsyn till anläggningens eller verksamhetens omfattning och betydelse. Vid utformningen av beslutet skall elberedskapsmyndigheten beakta de effekter en åtgärd kan få på beredskapen inför svåra påfrestningar på samhället i fred.

Anmälningskyldighet

6 § Innan en anläggning som är av väsentlig betydelse för elförsörjningen i Sverige eller inom en ort eller ett område uppförs, byggs om eller på annat sätt ändras skall anmälan göras till elberedskapsmyndigheten för prövning enligt 5 §. Arbetet får inte påbörjas innan myndigheten fattat beslut i frågan.

Anmälan skall göras av den som driver verksamheten. Om någon verksamhet inte drivs, skall anmälan göras av ägaren eller i förekommande fall nyttjanderättshavaren till anläggningen eller fastigheten.

7 § Den som driver sådan verksamhet som anges i 1 § och som är av väsentlig betydelse för elförsörjningen i Sverige eller inom en ort eller ett område skall anmäla till elberedskapsmyndigheten om verksamheten överläts, läggs ner eller ändras på annat sätt. Sådan anmälan behöver dock endast göras om verksamhetsförändringen är av väsentlig betydelse för elförsörjningen. Anmälan skall ske senast i samband med ändringen.

8 § Regeringen eller efter regeringens bemyndigande elberedskapsmyndigheten får föreskriva

1. vilken typ av anläggningar och verksamheter som enligt 6 och 7 §§ skall anses vara av väsentlig betydelse för elförsörjningen, och
2. vilka slag av verksamhetsförändringar som enligt 7 § skall anses vara av väsentlig betydelse.

9 § Har ändring som anmälts enligt 6 § inte påbörjats inom två år från det elberedskapsmyndigheten meddelade sitt beslut, skall en ny anmälan göras.

Ersättning för kostnader för beredskapsåtgärder

10 § Om inte annat följer av andra stycket betalas ersättning för kostnader för beredskapsåtgärder som vidtas efter beslut enligt 5 §.

Ersättning betalas inte ut för

1. merkostnader som avses i 11 §, eller
2. kostnader för uppgiftslämnande och planering av egna uppgifter inom totalförsvaret.

Ersättning betalas även för kostnader för sådan beredskapslagring för krigssituationer som ålagts innehavare av elproducerande anläggningar enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol.

Ersättning för kostnader för beredskapsåtgärder beslutas av elberedskapsmyndigheten. Ersättningen skall normalt betalas ut efter det att åtgärden genomförts.

Vid beräkning av ersättning enligt första och tredje styckena skall hänsyn tas till om beredskapsåtgärderna är av värde även för verksamheten i fred.

11 § Om anmälningsskyldighet enligt 6 § inte fullgjorts kan elberedskapsmyndigheten besluta att rätt inte föreligger till ersättning för merkostnad som uppstått på grund av att beredskapsåtgärden har måst utföras utan samband med annan åtgärd.

Tillsyn

12 § Elberedskapsmyndigheten har tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen följs.

13 § Elberedskapsmyndigheten har på begäran rätt att av den som kan åläggas att utföra beredskapsåtgärder få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen samt för klarläggande av om beredskapsåtgärder behöver vidtas. Elberedskapsmyndigheten har också rätt att för samma ändamål få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder, där verksamhet som omfattas av denna lag bedrivs.

Elberedskapsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall följas. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

14 § Beslut enligt 5 § om åläggande att vidta beredskapsåtgärder får verkställas enligt utsökningsbalkens bestämmelser. Detsamma gäller beslut enligt 13 § om utlämnande av handlingar och om tillträde till område m.m. där verksamhet bedrivs.

Avgift

15 § Den som innehar nätkoncession enligt lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall betala avgift (*elberedskapsavgift*) för

1. finansiering av de beredskapsåtgärder som ersätts enligt 10 §, och
2. elberedskapsmyndighetens verksamhet enligt denna lag.

Avgiften skall grundas på det antal abonnenter som är anslutna till den avgiftsskyldiges nät. En högre avgift får tas ut för högspänningsabonnemang än för lågspänningsabonnemang.

Elberedskapsavgift påförs av elberedskapsmyndigheten. Beslutet får verkställas enligt utsökningsbalkens bestämmelser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om elberedskapsavgift.

Tystnadsplikt

16 § Den som på grund av bestämmelser i denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen har fått kännedom om förhållanden som är av betydelse för totalförsvaret eller för rikets säkerhet i övrigt eller en enskilds affärs- eller driftförhållanden får inte obehörigen röja eller utnyttja uppgifterna.

I det allmännas verksamhet gäller sekretesslagen (1980:100).

17 § Beslut enligt 5, 10 och 11 §§, 13 § andra stycket och 15 § tredje stycket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Andra beslut än beslut om att ta ut avgift gäller omedelbart om inte annat bestäms i beslutet.

Ansvarsbestämmelser

18 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte fullgör anmälnings-skyldighet enligt 6 § döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande skall inte dömas till straff för gärning som omfattas av föreläggandet.

Övriga bestämmelser

19 § Mål enligt vattenlagen (1983:291) om tillstånd till anläggning som omfattas av bestämmelserna i denna lag eller till väsentlig ombyggnad, ändring eller utvidgning av en sådan anläggning får inte avgöras innan prövning har skett enligt denna lag .

Första stycket tillämpas också beträffande ärende om nätkoncession enligt lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar om anläggningen omfattas av bestämmelser enligt denna lag.

20 § Den ökning i byggnadskostnader som föranleds av åtgärder enligt denna lag skall inte räknas med vid den prövning som avses i 3 kap. 4 § vattenlagen (1983:291).

Vid meddelande av tillstånd som anges i 19 § första stycket skall de beslut om vattenanläggningars utförande som meddelats med stöd av denna lag beaktas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.
 2. Genom lagen upphävs lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.
 3. I ärenden och mål där beslut fattats före denna lags ikraftträdande skall bestämmelserna i den upphävda lagen fortfarande tillämpas. Elbered-skapsmyndigheten skall dock vara enskilds motpart i mål vid allmän förvaltningsdomstol efter den 1 juli 1997, även om det överklagade beslutet fattats av Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1902:71 s.1),
innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Prop. 1996/97:86

Härigenom föreskrivs att 33 § lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §¹

I fråga om vissa starkströmsanläggningar finns ytterligare bestämmelser i *lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.*

I fråga om vissa starkströmsanläggningar finns ytterligare bestämmelser i *elberedskapslagen (1997:000)*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.

¹ Senaste lydelse 1988:218.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål

Prop. 1996/97:86

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1971:309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Om besvär mot beslut, vilket meddelats med stöd av lag eller annan författning som utfärdats före den 1 januari 1972, enligt vad hittills gällt skall anföras hos Konungen, skall besvären, i den mån ej annat föreskrives i 2 §, i stället anföras hos kammarrätt i följande mål:

1. mål om val till befattning eller uppdrag, mål om val för upprättande av förslag till befattning eller uppdrag,

4. mål om annan ersättning som enligt författning utgår av statsmedel, såvida ej författningen hänvisar den som gör anspråk på ersättning att vid tvist anhängiggöra talan hos allmän domstol eller expropriationsdomstol eller ersättning enligt författningen utgår till kommun eller annan kommunal förvaltningsenhet eller fråga är om ersättning eller hittelön enligt lagen (1942:350) om fornminnen eller om ersättning enligt naturvårdslagen (1964:822),

5. mål om beslut av tullmyndighet i samband med in- eller utförsel av vara med undantag dock för sådant beslut om befrielse från eller nedsättning eller återbetalning av tull, skatt eller annan avgift som meddelats med stöd av regeringens bemyndigande, mål om tillstånd att hålla provianteringsfrilager,

6. mål om beslut rörande statens, kommunens eller annan kommunal förvaltningsenhets uttagande enligt gällande föreskrift av skatt eller annan avgift, såvida ej beslutet avser nedsättning eller befrielse och meddelats med stöd av regeringens bemyndigande eller fråga är om oljeavgift eller avgift, vars uttagande genom utmätning förutsätter beslut av allmän domstol,

7. mål om beslut rörande återbetalning av utskylder, böter eller andra allmänna medel, såvida ej beslutet meddelats med stöd av regeringens bemyndigande eller avser avgift vars uttagande genom utmätning förutsätter beslut av allmän domstol,

8. anmärknings- och avkortningsmål, mål om tillsyn över stiftelser,

9. mål om beslut som enligt författning eller föreskrift rörande den allmänna hälsovården, rörande förebyggande eller bekämpande av djur- eller växtsjukdomar eller rörande djurs vård eller behandling i särskilt fall meddelats angående förbud, föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande eller angående omhändertagande, smittrening,

¹ Senaste lydelse 1994:1728.

oskadliggörande eller liknande åtgärd, såvida ej fråga är om skyldighet, som enligt författning åvilar kommun eller annan kommunal förvaltningsenhet, eller om beslut enligt arbetarskyddslagen (1949:1) eller med stöd därav meddelade föreskrifter, allmänna ordningsstadgan (1956:617), lagen (1956:618) om allmänna sammankomster eller strålskyddslagen (1958:110) eller i ärende som avses i skogsföreläggningenslagen (1963:246),

11. mål om föreläggande vid vite, såvida ej fråga är om skyldighet, som enligt författning åvilar kommun eller annan kommunal förvaltningsenhet, eller om föreläggande enligt lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsversamhet, *lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.*, lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, lagen (1950:596) om rätt till fiske, lagen (1955:183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker, lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen, lagen (1959:73) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m., lagen (1959:118) om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring, lagen (1963:76) om kreditaktiebolag, jordförvärvslagen (1965:290), förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, miljöskyddslagen (1969:387), jordhävdslagen (1969:698), lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering eller lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav,

11. mål om föreläggande vid vite, såvida ej fråga är om skyldighet, som enligt författning åvilar kommun eller annan kommunal förvaltningsenhet, eller om föreläggande enligt lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet, *lagen (1948:433) om försäkringsrörelse*, lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, lagen (1950:596) om rätt till fiske, lagen (1955:183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker, *lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen*, lagen (1959:73) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m., lagen (1959:118) om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring, lagen (1963:76) om kreditaktiebolag, jordförvärvslagen (1965:290), förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stads hypoteksföreningar, miljöskyddslagen (1969:387), jordhävdslagen (1969:698), lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering eller lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav,

12. mål om utdömande av vite,

13. mål om beslut som i särskilt fall meddelats angående behandlingen av häktad eller den som anhållits eller gripits för brott eller som eljest hålles i förvar tillfälligt eller angående verkställighet av straff eller annan brottspåföljd eller av intagning i arbetsanstalt, Prop. 1996/97:86
14. mål om handräckning.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.
2. I mål där beslut fattats med stöd av lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Härigenom föreskrivs att det i vattenlagen (1983:291) skall införas en ny paragraf, 3 kap. 13 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

*3 kap.
13 §*

I fråga om vissa vattenanläggningar finns ytterligare bestämmelser i 19 och 20 §§ elberedskapslagen (1997:000).

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol

dels att 25 § skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §

Bestämmelser om rätt till ersättning för kostnader för beredskapslagring för krigssituationer finns i 10 § elberedskapslagen (1997:000).

25 §¹

Om till följd av allvarlig försörjningskris tillförseln av lagringsbränsle till landet eller viss del av landet avbryts eller försvåras, får regeringen medge att beredskapslager tas i anspråk av den lagringsskyldige i den utsträckning som är påkallad med hänsyn till rådande förhållanden. Vid höjd beredskap får sådant medgivande lämnas även av den myndighet som regeringen bestämmer.

Om i andra fall än som anges i första stycket särskilda skäl föreligger, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer medge att beredskapslager för oljekondensverk tillfälligt tas i anspråk för anläggningen.

Om i andra fall än som anges i första stycket särskilda skäl föreligger, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer medge att beredskapslager för *gasturbiner*, oljekondensverk *och kraftvärmeverk* tillfälligt tas i anspråk för anläggningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.

¹ Senaste lydelse 1995:921.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (1994:1720) om civilt försvar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.
4 §

Vad som föreskrivs i denna lag gäller inte om annat sägs i *lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.*

Vad som föreskrivs i denna lag gäller inte om annat följer av *elberedskapslagen (1997:000)*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.

2. I fråga om beslut som fattats med stöd av lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. skall äldre bestämmelser tillämpas.

Våren 1992 uppdrogs åt en särskild utredare - Ellagstiftningsutredningen (ELU, utredare överdirektören Olof Söderberg) - att utarbeta förslag till ny lagstiftning på elområdet (dir. 1992:39). Regeringen beslutade sommaren 1993 om tilläggsdirektiv (dir. 1993:93) till ELU som bl.a. innebär att utredaren skulle redovisa förslag till riktlinjer för beredskapsverksamheten på elområdet. ELU redovisade sina överväganden angående elberedskapen i betänkandet *Elförsörjning i ofred* (SOU 1995:51). Betänkandet har remissbehandlats. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i Närings- och handelsdepartementet (dnr N95/1147).

Vid remissbehandlingen framfördes starka invändningar mot delar av utredningens förslag, särskilt i fråga om den ansvarsfördelning för myndighetsarbetet inom elberedskapen som ELU förordat. Det fanns enligt regeringens bedömning även anledning att ytterligare pröva villkoren för elberedskapens finansiering och lagregleringen av elberedskapen. Våren 1996 uppdrogs därför åt en särskild utredare - Elberedskapsutredningen (EBU, utredare dåvarande generaldirektören Gunnar Holmgren) - att lämna förslag till myndighetsorganisation, ansvarsfördelning, lagstiftning och finansiering inom elberedskapens område (dir. 1996:23). Utredaren hade även i uppdrag att överväga behovet av lagstiftning inom området. EBU redovisade i maj 1996 sina överväganden om organisation, ansvarsfördelning och finansiering i betänkandet *Elberedskapen - Organisation, Ansvarsfördelning och Finansiering* (SOU 1996:78). En sammanställning av utredningens överväganden och förslag i betänkandet är bifogad som *bilaga 1*. Förslagen har behandlats vid ett remissmöte i Näringsdepartementet den 25 juni 1996. En minnesanteckning från detta möte finns tillgänglig i Närings- och handelsdepartementet (dnr N96/1304).

EBU redovisade i oktober 1996 sina förslag till lagstiftning och författningsändringar inom elberedskapens område i slutbetänkandet *Elberedskapen - Författningsfrågor* (SOU 1996:149). En sammanställning av utredningens överväganden och förslag är bifogad som *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns som *bilaga 3*. En sammanställning av remissinstansernas synpunkter finns tillgänglig i Närings- och handelsdepartementet (dnr N96/2875).

Riksdagen beslutade i december 1996 om mål och inriktning för bl.a. funktionen Energiförsörjning med delfunktionen Elförsörjning under perioden år 1997-2001 (prop. 1996/97:4, bet. 1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:112). I det sammanhanget redovisade regeringen sina överväganden om bl.a. organisation, ansvarsfördelning och finansiering av elberedskapen. Riksdagen hade inget att erinra mot dessa överväganden. Forsvarsutskottet framhöll att det är särskilt viktigt att finansieringen säkras för de beredskapsåtgärder som behöver vidtas. Vidare anförde försvarsutskottet att den förutsätter att frågan om en avgiftsfinansiering på området får en så grundlig och allsidig beredning att finansieringen av beredskapsåtgärderna inom funktionen Energiförsörjning säkras från och med den 1 juli 1997.

Regeringen har redovisat överväganden och förslag om åtgärder för att höja beredskapen mot svåra påfrestningar i samhället i fred (prop. 1996/97:11). I det sammanhanget har regeringen redovisat sina överväganden om bl.a. beredskapen mot allvarliga störningar i elförsörjningen i fredstid. Riksdagen har ännu inte behandlat propositionen.

Riksdagen beslutade hösten 1995 om ny ellagstiftning (prop. 1994/95:222, bet. 1995/96:NU1, rskr. 1995/96:2). Det nya regelverket infördes genom förändringar av och tillägg till lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen). Beslutet innebar vidare ikraftträdande av en tidigare beslutad ny lag, lagen (1994:618) om handel med el, m.m (prop. 1993/94:162, bet. 1993/94: NU22, rskr. 1993/94:358). Det nya regelverket trädde i kraft den 1 januari 1996.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 6 februari 1997 att inhämta Lagrådets yttrande över det lagförslag som finns i *bilaga 4*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*.

Regeringen har i propositionen följt Lagrådets förslag och synpunkter. Dessutom har några redaktionella ändringar gjorts. Lagrådets synpunkter berörs i författningskommentaren till respektive paragraf.

Regeringens bedömning: Elsystemets infrastruktur bör utvecklas så att samhällets krav på elförsörjningen i fred och i krig kan tillgodoses. Det är ett samhällsintresse att störningskänsligheten i elförsörjningen begränsas.

De under de senaste åren genomförda förändringarna i ellagstiftningen har ändrat förutsättningarna för beredskapen inom elförsörjningen. De nuvarande reglerna om beredskapsåtgärder inom detta område är inte längre ändamålsenliga och bör därför ersättas med ny lagstiftning.

Skälen för regeringens bedömning: Elförsörjningen är av central betydelse för den ekonomiska och sociala utvecklingen i Sverige. I stort sett alla delar av det svenska samhället är beroende av en väl fungerande elförsörjning. Elavbrott kan leda till omfattande störningar i viktiga samhällsfunktioner och förorsaka betydande materiella skador och ekonomiska förluster. Under svåra väderleksförhållanden kan långvariga elavbrott utgöra ett hot mot individens överlevnad.

Elsystemets infrastruktur bör utnyttjas och utvecklas så att samhällets krav på elförsörjningen i såväl fredstid som i krig kan tillgodoses. Sårbarheten för fredstida och krigstida störningar bör begränsas.

Leveranssäkerhet i fred och i krig

Regeringen har nyligen redovisat sin bedömning av leveranssäkerheten i den svenska elförsörjningen i fred och krig. Enligt regeringens bedömning är det svenska elförsörjningssystemet förhållandevis robust och motståndskraftigt mot de typer av störningar som erfarenhetsmässigt och med rimlig sannolikhet kan inträffa i fredstid (prop. 1996/97:11 s. 50). Fredstida elavbrott sammanhänger vanligtvis med väderrelaterade fel som drabbar elsystemets lägre spänningsnivåer.

Elförsörjningens sårbarhet i krig bedöms vara hög (prop. 1996/97:4 s. 274). Elförsörjningssystemet är ett högt prioriterat militärt angreppsmål. Genom begränsade militära insatser kan elförsörjningen allvarligt störas, vilket indirekt allvarligt stör viktiga funktioner inom totalförsvaret och övriga samhället. Enligt regeringens bedömning är den bristande förmågan att upprätthålla en fungerande elförsörjning ett av de mest betydande problemen inom beredskapsområdet och en gränssättande faktor för hela totalförsvarets samlade förmåga. Riksdagen har inte haft något att invända mot regeringens bedömning (bet. 1996/97:FöU1 s. 194, rskr. 1996/97:112).

Det finns enligt regeringens bedömning ekonomiska och kommersiella skäl för företagen inom elförsörjningen att upprätthålla den fredstida leveranssäkerheten på en för företagens kunder och samhället önskvärd och ekonomiskt rimlig nivå. Elföretagen vidtar som ett led i sin ordinarie

verksamhet åtgärder för att förebygga och åtgärda fredstida störningar. Myndigheternas föreskrifts- och tillsynsarbete vad gäller driftsäkerhet, elsäkerhet och nätverksamhet påverkar också elföretagens arbete med leveranssäkerhet.

Den krigstida skadebilden kan antas skilja sig från den fredstida, bl.a. så till vida att de skador som kan uppstå är mer omfattande och komplexa. Vidare förskjuts sannolikt tyngdpunkten i störningarna från lokalnäts- till regional- och storkraftnätsnivå. Vissa av de åtgärder som genomförs för att uppnå en hög leveranssäkerhet i fred förstärker elförsörjningen också i krigstid. De åtgärder som krävs för att åstadkomma en god leveranssäkerhet i krig är dock betydligt mer omfattande och av en annan karaktär än vad som krävs för den fredstida leveranssäkerheten.

Elberedskapen

Inom elförsörjningen har det sedan 1920-talet vidtagits beredskapsåtgärder - s.k. elberedskap - med syfte att minska sårbarheten och öka driftsäkerheten i elförsörjningen i krig. Åtgärderna omfattar bl.a. skydd mot sabotage och luftanfall (fortifikatoriskt skydd), förbättrad flexibilitet i överföringsnät och styrsystem, tillskapande av reservanläggningar och reparationsberedskap. Även organisatoriska förberedelser som exempelvis planläggning, utbildning och övning har genomförts. Regeringen har nyligen redogjort för tidigare ansvarsförhållanden inom elberedskapen (prop. 1996/97:4 s. 274).

En betydande del av beredskapsåtgärderna har genomförts av staten genom Statens vattenfallsverk och senare Affärsverket svenska kraftnät. Vissa åtgärder har elföretagen varit skyldiga att genomföra och finansiera, bl.a. enligt *lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. (krigsskyddslagen)*. Därutöver har många elföretag frivilligt åtagit sig ett betydande ansvar för att genomföra och finansiera ytterligare beredskapsförberedelser, exempelvis när det gäller skyddsåtgärder och branschgemensam beredskapsplanering. För vissa av beredskapsåtgärderna utgår sedan budgetåret 1987/88 stimulansbidrag som finansierats över statsbudgeten. Det gäller i första hand anläggningsinvesteringar för att skapa ett robustare och mer flexibelt elförsörjningssystem. Elföretagen har dock kommit att stå för betydande delar av elberedskapens kostnader.

De stora inslagen av frivillighet har bl.a. byggt på de tidigare marknadsförhållandena inom elförsörjningen. Genom de legala konkurrensbegränsningar som funnits har elföretagen kunnat föra beredskapskostnader vidare till konsumtionsledet. Konkurrensbegränsningarna har även möjliggjort ett relativt långtgående samarbete om elberedskap mellan elföretagen. Statsmakterna har kunnat överlåta åt Vattenfallsverket att i samråd med berörda elföretag närmare specificera beredskapskraven. Engagemanget för elberedskapen avspeglar också en allmänt utbredd beredskapshänsyn i samhället grundad i bl.a. erfarenheterna från andra världskriget.

Den 1 januari 1996 trädde ett nytt regelverk för elmarknaden i kraft. Det innebär att produktion och försäljning av el sker i konkurrens, medan nätverksamhet (dvs. verksamhet som behövs för att överföra el på det elektriska nätet), som är ett naturligt monopol, även fortsättningsvis regleras och övervakas. Reformen syftar till att effektivisera elförsörjningen genom en ökad pris- och konkurrenspress.

Det nya regelverket har förändrat förutsättningarna för elberedskapen. De nya marknadsförutsättningarna förväntas leda till effektiviseringar och ett ökat kostnadsmedvetande bland elföretagen. Möjligheten att vältra över kostnaderna på konsumenterna blir mindre, vilket får elföretagen att ompröva sina frivilliga beredskapsåtaganden. Förutsättningarna för det informella samarbetet om beredskapen har också ändrats. Till detta kommer att den allmänna synen på beredskap ändrats till följd av den nya säkerhetspolitiska situationen i Europa. De nya marknadsförhållandena ställer krav på konkurrensneutralitet i ålägganden om beredskapsåtgärder, särskilt när det gäller finansieringen.

Effektiviseringarna inom elförsörjningen ökar behovet av styrning av beredskapsverksamheten mot åtgärder med hög kostnadseffektivitet och beredskapsnytta. Statsmakternas beredskapskrav inom elförsörjningen bör tydliggöras.

Krigsskyddslagen och annan lagstiftning om beredskapsåtgärder

Den lagstiftning om beredskapsåtgärder som f.n. är tillämplig på elförsörjningen utgörs dels av lagstiftning som gäller för hela beredskapsområdet, dels av krigsskyddslagen som huvudsakligen är tillämplig på elförsörjningen.

Lagen (1990:217) om skydd för samhällsviktiga anläggningar m.m. (skyddslagen) syftar till att åstadkomma skydd mot sabotage, terrorism och spioneri. Den är utformad för att säkerställa bevakning och tillträdeskydd vid anläggningar som är viktiga för totalförsvaret, bl.a. anläggningar inom energiförsörjningen. Enligt lagen kan ägare av sådan anläggning också föreläggas att mot ersättning genomföra nödvändiga skyddsåtgärder.

Bestämmelser om s.k. verkskydd finns i *lagen (1994:1720) om civilt försvar*. Enligt dessa bestämmelser har verkskyddet till uppgift att skydda och rädda personal vid viss anläggning. Verkskydd skall organiseras vid anläggningar som är av stor betydelse för totalförsvaret och som antas bli utsatta i samband med stridshandlingar.

Säkerhetsskyddslagen (1996:627) syftar till att säkerställa skydd mot bl.a. spioneri, sabotage och andra brott som kan hota rikets säkerhet. Lagen innehåller bestämmelser om bl.a. informationssäkerhet, tillträdesbegränsningar och säkerhetsprövning av personal.

Enligt *lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen* (näringsidkarlagen) är näringsidkare m.fl. skyldiga att på begäran av totalförvarsmyndighet delta i totalförvarsplaneringen. De skall lämna de

upplysningar om produktionsförhållanden m.m i den egna verksamheten som totalförsvarsmyndigheten behöver för sitt arbete. Skyldighet föreligger också att medverka vid planeringen av de egna uppgifterna inom totalförsvaret. Totalförsvarsmyndighet får utfärda de förelägganden som behövs för att lagen skall följas. Den som på grund av bestämmelserna i lagen fått utföra ett arbete som har medfört betydande kostnader har möjlighet att få ersättning för detta av allmänna medel.

Lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol omfattar lagring av fossila bränslen för bl.a. elproduktionsändamål. Enligt lagen kan innehavare av kraftvärmeverk, gasturbiner och oljekondenskraftverk över viss installerad effekt åläggas att beredskapslagra bränslen för anläggningens beredskapsbehov i krigssituationer. Hur denna lagringsskyldighet skall fullgöras bestäms genom individuell prövning. Innehavare av kraftvärmeverk kan även åläggas att lagra olja för fredstida oljekriser.

Krigsskyddslagen innehåller regler om åtgärder till skydd mot skada genom krigshandling eller sabotage mot anläggningar av väsentlig betydelse för energiförsörjningen i landet. Enligt lagens definition är sådana anläggningar kraftverk, vattenregleringsmagasin, kraftledningar samt transformator- och kopplingsstationer över vissa storleksgränser. Dessa gränser har höjts i takt med att storskaligheten inom elförsörjningen ökat. Numera omfattas större kraftverk och vattenregleringsmagasin, det landsomfattande kraftöverföringsnätet (stamnätet) samt stora transformator- och kopplingsstationer. Krigsskyddslagen tillämpas även ifråga om skyddsåtgärder i rörledningar avsedda för transport av naturgas eller olja.

Krigsskyddslagen är riktad mot åtgärder i enskilda anläggningar. Enligt lagen skall ny- eller ombyggnad, ändring eller utvidgning i anläggning som omfattas av lagen utföras på ett sätt som i varje enskilt fall är lämpligt från skyddssynpunkt. Det gäller bl.a. bomb- och brandskydd och skyddsrum. Kostnaderna för åtgärderna skall anläggningsägare och nyttjanderättshavare stå för. Frågor om skyddsåtgärder prövas av en särskild nämnd inom Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar.

Krigsskyddslagen bär en stark prägel av den tid varunder den tillkom. Den är i sina huvuddrag oförändrad även om storleksgränserna för de anläggningar som omfattas av lagen ändrats vid några tillfällen. Lagen präglas av det decentraliserade elsystem och den militära hotbild som gällde då den tillkom under andra världskriget. Ett effektivt bombskydd vid större anläggningar bedömdes då på goda grunder som en verkningsfull och tillräcklig åtgärd för att trygga elförsörjningen i krig.

Under de drygt femtio år som gått sedan krigsskyddslagens ikraftträdande har såväl elsystemet som hotbilden genomgått stora förändringar. Elproduktionen och kraftöverföringssystemet har byggts ut och integrerats i takt med att elanvändningen ökat. Driften av produktions- och överföringsanläggningar är numera ofta automatiserad och fjärrstyrd. Data- och kommunikationssystem är nödvändiga för driften av elsystemet. Driftcentralerna har fått en stor betydelse för styrningen av elsystemet. Dessa förändringar ställer krav på andra typer av åtgärder än

de som krigsskyddslagen tar sikte på. Elsystemet kan inte skyddas enbart med traditionella fortifikatoriska åtgärder vid enskilda anläggningar. Behovet av att skydda och skapa flexibilitet i funktioner och system inom elförsörjningen har ökat. Anläggningar av ett annat slag eller storlek än de som omfattas av krigsskyddslagen kan numera vara av väsentlig betydelse från beredskapssynpunkt.

Behovet av ett nytt regelverk för elberedskapen

Krigsskyddslagen och skyddslagen reglerar inte alla de åtgärder som numera bör komma i fråga för att trygga elförsörjningen i händelse av krig. Krigsskyddslagen är delvis föråldrad. Det bör skapas förutsättningar för att reglera åtgärder inom ett vidare tillämpningsområde när det gäller anläggningstyper, system och funktioner inom elförsörjningen. Åtgärderna bör även kunna vidtas med andra syften än skydd mot förstörelse. För att öka effektiviteten i beredskapsåtgärderna bör det även finnas förutsättningar för ett selektivt genomförande av beredskapsåtgärderna.

Vidare innebär de förändrade konkurrensförhållandena på elmarknaden att ett regelverk med en konkurrensneutral finansieringslösning bör åstadkommas.

Regeringens förslag i denna proposition syftar till att skapa ett tidsenligt och ändamålsenligt regelverk som skall ersätta krigsskyddslagen. Med det nya regelverket skall den planering och de åtgärder som behövs för att upprätthålla elförsörjningen i krig kunna åstadkommas. Detta skall ske på ett konkurrensneutralt sätt.

Regeringens förslag: De grundläggande bestämmelserna om elberedskapen vid produktion, överföring och handel med el samlas i en lag om elberedskap (elberedskapslagen). Bestämmelserna reglerar ansvaret för den planering och de åtgärder som behövs för att kunna tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap. Affärsverket svenska kraftnät omfattas inte av lagen.

Elberedskapslagen ersätter lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder vid vissa kraftanläggningar m.m.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. EBU föreslår dock att lagens syfte skall vara att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap eller annars då elförsörjningen är allvarligt hotad.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrker i huvudsak utredningens förslag eller lämnar det utan synpunkter. Tre instanser, länsstyrelserna i Uppsala och Hallands län samt Svenska Elverksföreningen, är kritiska till att lagen skall omfatta beredskapsförberedelser för fredstida störningar. Länsstyrelsen i Hallands län anför att det bör finnas en klar gräns mellan elberedskapsmyndighetens uppgift att säkerställa nationens behov av el under höjd beredskap och den uppgift som åligger elföretagen att i konkurrens med varandra tillgodose kunder med avbrottssäker el i fred. Svenska Elverksföreningen anför att det är naturligt att elföretagen själva vidtar åtgärder efter egen bedömning och branschpraxis när det gäller den fredstida leveranssäkerheten. Några remissinstanser, bl.a. Göteborgs kommun och Svenska Elverksföreningen, anför att det vore att föredra om samtliga bestämmelser inom elområdet samlades i en gemensam lag.

Skälen för regeringens förslag: Regeringen avser att senare under år 1997 lägga fram ett förslag om ny ellag. Lagen är tänkt att ersätta lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (ellagen) och lagen (1994:618) om handel med el, m.m.

Enligt regeringens bedömning åstadkommes en tydlig och överskådlig reglering bäst genom att bestämmelserna om elberedskapen samlas i en särskild lag. De grundläggande bestämmelserna om elberedskapen vid produktion, överföring och handel med el bör samlas i en elberedskapslag. Denna lag skall innehålla bestämmelser om skyldigheter att vidta beredskapsåtgärder, elberedskapsmyndighetens befogenheter, ersättning för de kostnader som beredskapsåtgärder ger upphov till samt det avgiftssystem som skall finansiera beredskapsåtgärder inom elområdet. En särskild myndighet, elberedskapsmyndigheten, skall ansvara för tillämpningen av lagen. Svenska kraftnät skall vara elberedskapsmyndighet. Av skäl som närmare utvecklas i avsnitt 9 skall Svenska kraftnät inte omfattas av elberedskapslagen.

Elberedskapslagen syftar till att reglera ansvaret för den planering och de åtgärder som behövs för att kunna tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap. De beslut som fattas med stöd av elberedskapslagen måste alltid kunna återföras till lagens syftesbestämmelser. Med elförsörjningen i landet avses inte enbart landet som helhet utan även elförsörjningen inom en viss ort eller ett visst område.

Vad som avses med höjd beredskap regleras i *lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap*. Förutsättningarna för höjd beredskap är att Sverige är i krig eller krigsfara eller att det råder andra utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att landet har varit i krig eller krigsfara. Bestämmelserna är inte tillämpliga vid andra allvarliga störningar i fredstid. Lagen omfattar två beredskapsnivåer: skärpt beredskap och högsta beredskap. Är Sverige i krig råder högsta beredskap medan regeringen för övriga situationer får bestämma om beredskapen skall höjas och i så fall till vilken beredskapsnivå. Ett beslut om höjd beredskap kan gälla hela landet eller endast en del av detta eller en viss verksamhet.

EBU föreslår en elberedskapslag för att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap eller annars då elförsörjningen är allvarligt hotad. Enligt EBU motiverar den breddning av totalförsvarets uppgifter som skett genom första etappen av det senaste försvarsbeslutet (prop. 1995/96:12, bet. 1995/96:FöU1, rskr. 1995/96:44-46) att de beredskapsförberedelser som vidtas med stöd av lagen även skall omfatta andra situationer än krig eller krigsfara. Enligt EBU kan det exempelvis vara fråga om terrorism, bojkotter och ekonomiska sanktioner, större naturkatastrofer, extrema väderleksförhållanden eller stora tekniska störningar i delar av elförsörjningen.

I det civila försvarets uppgifter ingår numera även att stärka samhällets samlade förmåga att möta svåra påfrestningar på samhället i fred. En helhetssyn på beredskapsåtgärderna skall tillämpas. Detta innebär att det blir nödvändigt att i planeringen konsekvent analysera effekten av beredskapsåtgärder inte bara för krig utan också med avseende på fredstida störningar. Det är krigets krav som skall avgöra dimensioneringen och utformningen av beredskapsåtgärderna men det är väsentligt att behoven vid fredstida störningar ges vikt vid bedömningen av vilka åtgärder som skall vidtas.

Ansvarsfördelningen inom elförsörjningen är sådan att det är en uppgift för elföretagen att vidta de åtgärder som krävs för att hålla en god leveranssäkerhet i fred. Myndigheternas föreskrifts- och tillsynsarbete vad gäller driftsäkerhet, elsäkerhet och nätverksamhet påverkar elföretagens arbete med leveranssäkerhet. Vissa av de situationer som EBU:s lagförslag tar sikte på täcks in av befintlig lagstiftning. Skyddslagen är exempelvis tillämplig när det gäller tillträdesskydd mot sabotage och terrorism. Det ingår i Svenska kraftnäts uppgifter som systemansvarig enligt ellagen att reducera risken för tekniska störningar i elförsörjningen. Med systemansvar avses det övergripande ansvaret för att elektriska anläggningar samverkar driftsäkert så att balans inom hela eller delar av

landet kortsiktigt upprätthålls mellan produktion och förbrukning av el. Enligt regeringens bedömning finns en långtgående överlappning mellan de beredskapsåtgärder som vidtas för situationer med höjd beredskap och åtgärdsbehovet för situationer med svåra störningar i fredstid. Enligt regeringens bedömning är det för närvarande inte påkallat att som EBU föreslagit införa regler om leveranssäkerhet i fredstid i elberedskapslagen. Ett införande av särskilda regler om leveranssäkerhet i fredstid får prövas i särskild ordning om framtida erfarenheter visar att det är påkallat.

Kraven på åtgärder för att möta störningar i elförsörjningen vid höjd beredskap skall vara avgörande för elberedskapslagens tillämpning. Hänsyn skall dock tas till de planerade åtgärdernas effekter på svåra påfrestningar på elförsörjningen i fredstid.

Lagens tillämpningsområde

Som framhållits tidigare är det en brist med krigsskyddslagen att den är så starkt inriktad mot fortifikatoriska åtgärder i elektriska anläggningar. Genom att tillämpa ett systeminriktat synsätt inom elberedskapen skulle en rad verksamheter och funktioner i elsystemet kunna bidra till att ge elförsörjningen förmåga att motstå de påfrestningar som kan uppstå vid höjd beredskap. Elberedskapslagen bör därför tillämpas i alla led inom elförsörjningen, dvs. produktion, överföring och handel med el.

Den nya lagen tar inte sikte på åtgärder hos den enskilde elanvändaren för att trygga elförsörjningen vid höjd beredskap. Dessa frågor hanteras i andra sammanhang, bl.a. i beredskapsarbetet inom andra totalförsvarsfunktioner. Frågor om reglering av elanvändningen i en bristsituation i krig eller fredstid faller inom tillämpningsområdet för *ransoneringslagen* (1978:268).

Regeringens förslag: Elföretagen är skyldiga att vidta beredskapsåtgärder som syftar till att tillgodose elförsörjningen i landet vid höjd beredskap och som beslutas enligt elberedskapslagen. Beslut om beredskapsåtgärder skall kunna riktas mot den som driver en verksamhet eller anläggning eller i de fall det kan anses lämpligt mot ägare eller nyttjanderättshavare till en anläggning eller ett område.

Beslut om beredskapsåtgärder skall inte göras mer ingripande än vad som är skäligt med hänsyn till verksamhetens ekonomiska omfattning och dess betydelse för elförsörjningen.

Närmare föreskrifter om vilka åtgärder som kan utgöra beredskapsåtgärder meddelas av regeringen eller efter regeringens bemyndigande elberedskapsmyndigheten.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. EBU föreslår att elföretagen skall kunna åläggas beredskapsåtgärder som behövs för att tillgodose elförsörjningen då den är allvarligt hotad också i andra situationer än vid höjd beredskap. Dessa åtgärder skall inte vara ersättningsberättigande.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan synpunkter.

Försvarets forskningsanstalt (FOA) anför att lagstiftningen vad gäller elföretagens skyldighet att upprätthålla verksamheten vid svåra påfrestningar bör tydliggöras. Dessutom bör det övervägas i vad mån annan lagstiftning behövs för att elföretag m.fl. skall kunna utnyttja erforderliga resurser, exempelvis reparations- och driftpersonal, i den akuta situationen.

NUTEK anför att det i lagens förarbeten tydligt bör framgå att skyldigheten att genomföra beredskapsåtgärder omfattar även planeringsarbete för förbrukningsregleringar.

Skälen för regeringens förslag: Den s.k. ansvarsprincipen är vägledande för ansvarsfördelningen inom den civila delen av totalförsvaret. Ansvarsprincipen innebär att den som har ansvar för en samhällsverksamhet i fred har motsvarande ansvar också i krig om verksamheten skall upprätthållas under sådana förhållanden. I ansvaret ingår att vidta de beredskapsförberedelser som behövs.

Elföretagen bör i enlighet med ansvarsprincipen upprätthålla sin verksamhet vid höjd beredskap och vidta de beredskapsåtgärder som behövs. Med ett elföretag avses den som driver elproduktion, elhandel och nätverksamhet. Det finns enligt regeringens bedömning inget behov av att i elberedskapslagen föra in särskilda bestämmelser om elföretagens skyldighet att upprätthålla verksamheten vid höjd beredskap och i samband med andra för elförsörjningen allvarliga situationer. Med stöd av ransoneringslagen och förfogandelagen (1978:262) kan statsmakterna

vid höjd beredskap genom beslut ta egendom i anspråk för att upprätthålla elförsörjningen. Ransoneringslagen kan, till skillnad från förfogandelagen, tillämpas även vid fredstida försörjningskriser. Av lagen framgår bl.a. att näringsidkare kan åläggas att utöva verksamhet eller på annat sätt medverka till framställning av förnödenhet som omfattas av reglering. Elföretagens skyldighet att medverka i beredskapsplaneringen regleras genom näringsidkarlagen. Behovet av reglering gäller ansvaret för planering och genomförande av beredskapsåtgärder.

Elföretag skall enligt elberedskapslagen vara skyldiga att i sin verksamhet och sina anläggningar mot ersättning vidta de beredskapsåtgärder som beslutas med syfte att tillgodose elförsörjningen i landet vid höjd beredskap. När det gäller anläggningar torde den som driver verksamheten vid anläggningen oftast också äga anläggningen. Det kan dock förekomma att driften och ägandet inte ligger inom samma företag. I dessa fall skall beslut om beredskapsåtgärder även kunna riktas mot anläggningsägaren eller, när det är fråga om uppförande, mot områdets ägare eller nyttjanderättshavare. Avgörande för bedömningen av vad som kan anses lämpligt är bl.a. beroende på vilken typ av åtgärder som är i fråga. Regler om ersättning berörs närmare i avsnitt 8. Av skäl som närmare utvecklas i avsnitt 9 skall Svenska kraftnät inte omfattas av elberedskapslagen.

En beredskapsåtgärd är i princip varje åtgärd som beslutas i enlighet med lagens syfte att tillgodose elförsörjningen i landet vid höjd beredskap. Den nya lagen tar bl.a. sikte på beredskapsåtgärder i anläggningar av väsentlig betydelse för elförsörjningen inom landet eller inom en ort eller ett område. Det kan exempelvis gälla viktiga produktions-, överförings- eller driftledningsanläggningar. För mindre anläggningar torde det endast i undantagsfall vara aktuellt med beredskapsåtgärder. Det är olämpligt att i lagstiftningen närmare precisera eller exemplifiera vilka beredskapsåtgärder som skall vidtas. Ett stort antal olika slag av beredskapsåtgärder kan aktualiseras för att därigenom åstadkomma en hög funktions- och systemsäkerhet. Behovet kan ändras över tiden, exempelvis till följd av teknik- och hotbildsförändringar. Det är en uppgift för regeringen, eller efter regeringens bemyndigande elberedskapsmyndigheten, att närmare ange åtgärder som kan utgöra beredskapsåtgärder. I det enskilda fallet avgör förhållandena vid den aktuella anläggningen eller verksamheten, dess placering och funktion i elsystemet samt dess betydelse för elförsörjningen vid höjd beredskap vilka åtgärder som skall genomföras.

Bland de åtgärder som kan bli aktuella kan dock nämnas fysiska skyddsåtgärder vid elektriska anläggningar och driftledningsanläggningar, t.ex. anläggningens placering, val av byggnadsmaterial, dimensionering av grund, väggar och tak, inhägnad och larm. Vidare kan det vara fråga om funktionella åtgärder för att åstadkomma drift av elsystemet i separata delsystem i händelse av att stamnätet sätts ur funktion (s.k. ö-drift), liksom för att möjliggöra styrning och prioritering av elleveranser. Åtgärder för att säkerställa drift- och övervakningssystemets funktion kan också bli aktuella. Vidare kan det bli fråga om anskaffning och lagring av reservdelar och andra stödresurser, utbildning av reparationspersonal,

utbildning och övning av egen och krigsplacerad personal samt krigsplanläggning av annan verksamhet som omfattas av lagens bestämmelser. Även sådana åtgärder som är inriktade på företagens medverkan vid ransoneringar och andra förbrukningsregleringar, såsom exempelvis systemanpassning, informationsbearbetning, utbildning, övning och annan planering omfattas av lagen. Elberedskapsmyndigheten får inte ålägga elföretagen att anskaffa vapen.

Ett föreläggande om beredskapsåtgärder får inte göras mer omfattande eller ingripande än vad som skäligen kan krävas med hänsyn till anläggningens eller verksamhetens omfattning och betydelse. Åtgärder får inte föreskrivas som medför att ändamålet med företaget inte kan tillgodoses eller att förutsättningarna för företaget avsevärt rubbas.

Nya eller ändrade föreskrifter om beredskapsåtgärder i en anläggning eller verksamhet kan meddelas utan hinder av tidigare beslut. Det ligger i sakens natur att förhållanden kan ändras så att åtgärder av en annan omfattning eller inriktning än vad som tidigare beslutats om är påkallade. Det kan exempelvis vara så att en ny krigsviktig verksamhet tillkommit i ett område som tidigare varit av liten betydelse för totalförsvaret. Vidare kan elsystemet ha byggts ut eller förändrats på annat sätt så att åtgärder blir påkallade i en anläggning som tidigare haft liten betydelse för beredskapen.

Om ett föreläggande att vidta beredskapsåtgärder inte följs kan elberedskapsmyndigheten begära verkställighet hos kronofogdemyndighet.

Regeringens förslag: Elektriska anläggningar som är av väsentlig betydelse för elförsörjningen får inte uppföras, byggas om eller på annat sätt ändras innan anmälan om detta har gjorts till elberedskapsmyndigheten och myndigheten har fattat beslut i frågan. Den som inte fullgör anmälningsskyldigheten kan dömas till böter eller fängelse. Större förändringar i verksamhet av väsentlig betydelse för elförsörjningen vid elföretag skall också anmälas till elberedskapsmyndigheten.

Närmare föreskrifter om vilka anläggningar och vilken verksamhet som skall omfattas av anmälningsskyldigheten, samt om dess fullgörande meddelas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, elberedskapsmyndigheten.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. EBU föreslår en generell anmälningsskyldighet vid uppförande, ombyggnad eller ändring av elektriska anläggningar. EBU föreslår vidare att elberedskapsmyndigheten får medge undantag från anmälningsskyldigheten för vissa slag av elektriska anläggningar eller ändringar av visst slag i sådana anläggningar.

EBU föreslår vidare att den som driver en elektrisk anläggning, som inte undantagits från anmälningsskyldigheten, innan verksamhetsförändringen vidtas skall anmäla om verksamheten överlåtes, läggs ned eller ändras på annat sätt, om förändringen är av väsentlig betydelse för elförsörjningen. Detta skall enligt EBU även gälla då verksamhet avseende produktion och överföring av el samt handel med el startas eller ändras.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna lämnar utredningens förslag utan invändning. Fem remissinstanser har kommenterat förslaget. Kammarrätten i Jönköping, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen och Svenska Gasföreningen påpekar att det bör klargöras vilken verksamhet och vilka anläggningar som omfattas av anmälningsskyldigheten. Göteborgs kommun, Svenska Kraftverksföreningen och Svenska Gasföreningen anför att EBU:s förslag riskerar att medföra att affärshemligheter rörande exempelvis förvärv och försäljningar blir offentliga innan affärerna är avslutade. Svenska Elverksföreningen anför att de föreskrifter som skall reglera anmälningsskyldigheten bör utarbetas i samråd med branschen så att ett system skapas med hög acceptans från både myndigheter och företag.

Skälen för regeringens förslag: I syfte att skapa förutsättningar för ett effektivt beredskapsarbete bör regler om anmälningsskyldighet införas i den nya lagstiftningen. Kostnaderna för flertalet beredskapsåtgärder blir lägre om de vidtas i samband med att en anläggning uppförs, byggs om eller ändras på annat sätt. Det gäller såväl skydds- som funktionsinriktade åtgärder. Det är därför viktigt att behovet av beredskapsåtgärder kan

prövas på ett tidigt stadium. Det är också viktigt att beredskapsplaner snabbt kan anpassas till verksamhetsförändringar av väsentlig betydelse.

De nybyggnationer, ombyggnader eller förändringar som skall anmälas enligt det nya regelverket skall vara av sådan betydelse för beredskapen att anmälan tjänar något syfte. Anmälningsskyldigheten bör därför kunna begränsas till att omfatta sådana anläggningar eller sådan verksamhet som är av väsentlig betydelse för elberedskapen.

Enligt regeringens bedömning bör anmälningsplikten begränsas på så sätt att regeringen, eller efter regeringens bemyndigande elberedskapsmyndigheten, genom föreskrifter anger vilka anläggningar och slag av verksamhetsförändringar som omfattas av anmälningsplikten. Det är enligt regeringens bedömning en för rättstillämpningen tydligare och för myndigheten och berörda företag administrativt enklare reglering, än det av EBU föreslagna systemet med generell anmälningsplikt.

De anläggningar som bör omfattas av anmälningsplikten är sådana som är av väsentlig betydelse för elförsörjningen i landet eller inom en ort eller ett område. En avgränsning bör inte åstadkommas genom en uttömmande uppräkningslista av de anläggningar som är aktuella, utan genom en kombination av angivande av storleksgränser för t.ex. anläggningstyper och geografiska angivelser. De typer av anläggningar som för närvarande bör komma ifråga är kraftverk, vattenregleringsmagasin, elledningar, transformator- och kopplingsstationer, reservdelsförråd, samt drift- och övervakningscentraler för produktions- och nät drift, med tillhörande styr- och kommunikationssystem. En anmälan torde komma att behöva innehålla förslag till beredskapsåtgärder med kostnadsberäkningar. Dessa skall tjäna som underlag för prövning av ärendet. Ytterst är det den som driver en anläggning som skall ändras eller den som avser att uppföra en anläggning som har ansvaret för att en anmälan görs, dvs. ägaren till anläggningen eller området eller i förekommande fall nyttjanderättshavaren.

För att motivera berörda elföretag att fullgöra anmälningsskyldigheten vad gäller anläggningar kan, enligt vad som närmare beskrivs i avsnitt 8, den som inte iakttagit anmälningsskyldigheten tvingas att stå för merkostnader som därmed uppstår för beredskapsåtgärder. Den som uppsåtligt eller av oaktsamhet inte fullgör sin anmälningsskyldighet skall även kunna dömas till böter eller fängelse i högst sex månader. Straff skall inte dömas ut om föreläggande om vite åsidosatts.

Även andra större förändringar i verksamheten vid en elektrisk anläggning eller verksamhet för produktion, överföring eller handel med el skall anmälas, om verksamheten är av väsentlig betydelse för elförsörjningen. Det gäller exempelvis nedläggning eller överlåtelse eller en väsentlig neddragning eller utvidgning av verksamhet som har en väsentlig betydelse för elförsörjningen, eller då sådan verksamhet startas. Syftet är främst att elberedskapsmyndigheten skall kunna följa de förändringar i elsystemet som är av betydelse från beredskapssynpunkt. Anmälan skall göras senast i samband med att förändringen vidtas. Därmed kan behovet av sekretess i affärsförhandlingar beaktas. Till stor del kommer anmälningsskyldigheten att kunna fullgöras vid den löpande beredskapsplaneringen och vid övriga kontakter mellan

elberedskapsmyndigheten och det aktuella företaget. Några sanktioner om denna anmälningsskyldighet inte har fullgjorts är inte motiverade. Prop. 1996/97:86

Det kan förekomma att en anmäld förändring av någon anledning inte genomförs omedelbart. Förutsättningar för eller behovet av beredskapsåtgärder kan förändras relativt snabbt. Förändringar i anläggningar som skjuts upp och sedan åter aktualiseras skall anmälas på nytt, om mer än två år förflutit sedan den ursprungliga anmälan gjorts. Detta skall givetvis även gälla nybyggnationer och dylikt.

Regeringens förslag: Beredskapsåtgärder som vidtas efter beslut av elberedskapsmyndigheten är ersättningsberättigande.

Ersättning lämnas dock inte om beslutet avser uppgiftslämnande eller planering av egna uppgifter inom totalförsvaret.

Har reglerna om anmälningsskyldighet vid nybyggnation av eller förändringar i elektriska anläggningar inte följts kan den som driver anläggningen själv få bekosta de fördyringar av beredskapsåtgärder som därmed uppstår.

Ersättning skall även lämnas för beredskapslagring av bränslen för elproduktion vid höjd beredskap.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. EBU föreslår att elföretagen skall kunna åläggas beredskapsåtgärder inriktade på andra situationer än höjd beredskap, och att sådana åtgärder inte skall vara ersättningsberättigande.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna instämmer i EBU:s förslag eller lämnar det utan synpunkter. FOA föreslår att även åtgärder för att möta svåra påfrestningar i fredstid skall berättiga till ersättning.

Svenska Kraftverksföreningen anför att om det anses finnas ett behov av lagring av anrikat uran för att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap bör denna lagring finansieras med elberedskapsavgiften.

Svenska Elverksföreningen anför att skyddsåtgärder mot terrorism i fredstid inte kan särskiljas från åtgärder mot sabotage vid höjd beredskap, och att de därmed bör finansieras med bidragsmedel. När det gäller övriga situationer då allvarliga störningar kan uppstå i elförsörjningen i fredstid anför föreningen att om elberedskapsmyndigheten finner att särskilda åtgärder erfordras, utöver de som elföretagen själva vidtar efter egen bedömning och branschpraxis, skall företaget endast betala kostnaderna för sådana åtgärder så länge de är ringa. I annat fall bör ersättning lämnas på samma sätt som för åtgärder för höjd beredskap.

Skälen för regeringens förslag: Beredskapsåtgärderna inom elförsörjningsområdet bör genomföras selektivt genom att individuellt utformade krav på åtgärder riktas till det enskilda elföretaget. Därmed uppnås en hög kostnadseffektivitet i beredskapsarbetet. Som tidigare angivits förutsätter detta ett konkurrensneutralt system för finansieringen av elberedskapsåtgärderna. Ett sådant system skall säkerställa att konkurrensförutsättningarna jämfört med övriga företag inom branschen inte försämras för ett elföretag som åläggs beredskapsåtgärder. För nätföretag, som inte är utsatta för konkurrens, gäller på motsvarande sätt att det berörda företagens abonnenter inte skall belastas med högre kostnader än abonnenter vid andra nätföretag till följd av beredskapsåtgärder som företaget åläggs att genomföra. Detta åstadkommes genom ett system som innebär att de berörda företagen ersätts för de kostnader som är

Beredskapsåtgärder är ersättningsberättigande

Huvudregeln är att beredskapsåtgärder som beslutas med stöd av lagen är ersättningsberättigande. I samband med beslutet skall anges en kostnadsram för åtgärden. Ersättning skall betalas i efterhand sedan åtgärden har genomförts mot redovisning av åtgärdens kostnader. Ibland torde det vara svårt att avgöra om en viss beredskapsåtgärd tjänar sitt syfte enbart vid höjd beredskap eller om det berörda företaget har en framtida nytta av åtgärden. För sådana sammansatta beredskapsåtgärder skall en fördelning av kostnaderna mellan fredsnytan av åtgärden för företaget och behovet av åtgärden vid höjd beredskap göras i samband med beslutet om beredskapsåtgärden.

Undantag från rätten till ersättning för beredskapsåtgärder

Rätten till ersättning begränsas om anmälningsplikten inte har iakttagits. Har således en anläggning som omfattas av anmälningsplikt uppförts eller ändrats utan anmälan och en senare prövning visar att åtgärder enligt lagen borde ha vidtagits, kan den som driver anläggningen föreläggas att vidta åtgärderna. De fördyringar som uppstår jämfört med om åtgärderna hade genomförts redan från början skall elföretaget bekosta.

Vidare betalas inte ersättning för kostnader för uppgiftslämnande, utbildnings- och övningsverksamhet och planering av egen medverkan inom totalförsvaret. Om emellertid elberedskapsmyndigheten beslutat om särskild övningsverksamhet kan ersättning komma att betalas ut.

Regeringen förutsätter att ersättningssystemet utformas så att möjligheterna till ekonomisk uppföljning av verksamheten säkerställs, att adekvata metoder för att mäta beredskapsnyttan i investeringsprojekten utvecklas och att erfarenheter från utvärderingar av tidigare bidragsverksamhet inom elberedskapen tas till vara i det fortsatta arbetet.

Ersättning för beredskapslagring av bränsle för elproduktion i krigssituationer

Beredskapslagringen av olja i Sverige är av två slag, lagring för framtida oljekriser och s.k. krigslagring. Båda slagen av lagring sker med stöd av lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol. Lagringen för oljekriser tar sikte på allvarliga störningar i oljeförsörjningen som uppstår i fredstid. Krigslagringen är avsedd för situationer då landet antingen har blivit indraget i krig eller står neutralt. Krigslagringen omfattas av totalförvarsplaneringen och styrs av de förutsättningar i fråga om bl.a. krigs och kriser varaktighet, med därav följande krav på uthållighet, som gäller för denna planering. Såväl kol som oljeprodukter lagras.

Innehavare av vissa större elproducerande anläggningar kan åläggas att hålla vissa oljelager baserade på behovet för resp. anläggning. Det rör sig om beredskapslagring som syftar till att under viss tid möjliggöra drift av gasturbiner, oljekondenskraftverk och kraftvärmeverk i krigssituationer.

Kostnaden för denna beredskapslagring är betydande och det finns därför risk för att viss reservkapacitet avvecklas om inte ersättning utgår. Detta skulle enligt regeringens bedömning vara olämpligt från beredskaps-synpunkt. Därför föreslås att kostnaderna att hålla dessa lager skall vara ersättningsberättigande enligt elberedskapslagen och således kunna täckas av elberedskapsavgiften. Eftersom kraftvärmeverk producerar såväl el som värme måste den ersättningsberättigande delen av lagringskostnaden beräknas efter hur stor del som beräknas för elproduktion. Detta är nödvändigt med hänsyn till lagens avgränsning till elområdet men också viktigt för att inte konkurrensläget i förhållande till övrig värmeproduktion skall snedvridas.

Det torde få ankomma på elberedskapsmyndigheten att inom ersättningsystemets ram ta fram särskilda riktlinjer och rutiner avseende ersättningsberättigande kostnader för lagring av bränsle, eftersom åtgärderna inom detta område på väsentliga punkter avviker från de beredskapsåtgärder som regleras i elberedskapslagen. Sannolikt blir det erforderligt att finna former som i viss utsträckning baseras på schablonmässiga beräkningar. Vid beslut om ersättning bör beaktas om någon del av lagret tillfälligt fått användas under ersättningsperioden, exempelvis vid extremt torrår. Regeringen förutsätter att det sker ett mycket nära samarbete i dessa frågor mellan elberedskapsmyndigheten och den myndighet som har tillsyn över beredskapslagringen (f.n. NUTEK).

Beredskapslagring av anrikat uran sker idag enligt avtal mellan NUTEK och Svensk Kärnbränslehantering AB. Lagringen avser huvudsakligen fredskriser och omfattas därmed inte primärt av elberedskapslagens syften. Det är inte aktuellt att införa beredskapslagring av kärnbränsle som tar särskilt sikte på situationer med höjd beredskap.

Regeringens förslag: En myndighet (elberedskapsmyndigheten) skall ha som uppgift att meddela föreskrifter om elberedskap, besluta om beredskapsåtgärder vid enskilda elföretag och anläggningar samt om ersättning för sådana åtgärder, samt att utöva tillsyn över att elberedskapslagen följs.

Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar upphör.

Regeringens bedömning: Svenska kraftnät skall vara elberedskapsmyndighet enligt elberedskapslagen.

Uppgiften att fastställa omfattning av beredskapslagringen av olja och kol för elproducerande anläggningar skall även fortsättningsvis åligga NUTEK.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag. EBU föreslår dock inget undantag i elberedskapsmyndighetens beslutanderätt. Enligt EBU skall beredskapslagring av bränslen för elproduktion undantas från lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol. Istället skall elberedskapsmyndigheten fastställa omfattningen av sådan beredskapslagring genom åläggande med stöd av elberedskapslagen.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag om ansvarig myndighet eller lämnar det utan synpunkter. Kraftverksföreningen framhåller vikten av att elberedskapsmyndigheten samråder med branschen innan beslut fattas om beredskapsåtgärder.

Hovrätten för Skåne och Blekinge anför att den utgår ifrån att grundlagsstödet för att delegera rätten att besluta om föreskrifter om beredskapsåtgärder så som EBU föreslår är att finna i begreppet näringsverksamhet i 8 kap. 7 § första stycket 3 regeringensformen.

Två remissinstanser, länsstyrelserna i Uppsala och Hallands län, avstyrker förslaget och anför, med hänvisning till ansvarsprincipen, att NUTEK bör ha myndighetsansvaret för elberedskapen.

F.d. hovrättslagmannen Hans Svahn, expert i Ellagstiftningsutredningen, anför att EBU:s förslag att Svenska kraftnät skall vara elberedskapsmyndighet och i den egenskapen besluta om beredskapsåtgärder i den egna verksamheten och utöva tillsynen över denna bör övervägas ytterligare bl.a. mot förvaltningslagens bestämmelser om jäv.

När det gäller huvudansvaret för beredskapslagringen av olja och kol lämnar huvuddelen av remissinstanserna förslaget utan synpunkter. Några instanser, bl.a. Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Fjärrvärmeföreningen, länsstyrelsen i Uppsala län och Civilbefälhavaren i mellersta civilbefälhavarområdet, är kritiska till EBU:s förslag i denna del. ÖCB anför att ansvaret för

beredskapslagringen av olja och kol bör ligga hos den funktionsansvariga myndigheten NUTEK. Även NUTEK förordar att nuvarande ordning behålls. Verket anför att det finns klara fördelar från effektivitets- och rättssynpunkt med att ansvaret för all beredskapslagring av bränslen ligger hos en huvudman. Liknande synpunkter framförs av Fjärrvärmeföreningen, länsstyrelsen i Uppsala län och Civilbefälhavaren i mellersta civilbefälhavarområdet.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: En särskild myndighetsfunktion, elberedskapsmyndigheten, bör i enlighet med EBU:s förslag inrättas för tillsyn av elföretagens verksamhet med elberedskap enligt den nya lagen. Syftet med dess verksamhet är att skapa förutsättningar för att tillgodose elförsörjningen i landet vid höjd beredskap eller annars då elförsörjningen är allvarligt hotad. Elberedskapsmyndigheten skall vara tillsynsmyndighet för den nya lagens efterlevnad.

Elberedskapsmyndighetens uppgifter

Myndighetens uppgifter kan delas in i fyra huvuduppgifter: normgivning, prövning av behovet av beredskapsåtgärder, administration av ersättningssystemet, samt uppföljning och tillsyn. Dessa kan i korthet beskrivas enligt följande.

I myndighetens *normgivande* arbete ingår att, i den utsträckning det följer av regeringens bemyndigande, bl.a. utfärda närmare föreskrifter i frågor som rör vad som är beredskapsåtgärder och om anmälningsskyldigheten. Vidare ingår att föreskriva om regler om ersättningar. Föreskrifterna om anmälningsskyldighet skall närmare reglera omfattningen av och formerna för anmälningsskyldigheten.

En viktig uppgift för myndigheten är att i det enskilda fallet *pröva* behovet av beredskapsåtgärder och ersättning för de åtgärder som åläggs företaget. I uppgiften ligger även att i det enskilda fallet lämna föreskrifter om genomförandet och redovisning av en beslutad åtgärd. Myndigheten skall även pröva behovet av förelägganden och förbud i de fall lagen eller beslut enligt lagen inte åtföljs. I uppgiften ingår därför också att i de fall myndighetens beslut överklagats företräda staten i domstol.

Myndigheten skall vidare ha till uppgift att *administrera ersättningssystemet* för den ersättning för beredskapsåtgärder som den beslutar. Det gäller exempelvis rutiner för utbetalningar, redovisning och kostnadsuppföljning.

Till uppgifterna hör också *uppföljning och tillsyn* av beslutade åtgärder, för att kontrollera att myndighetens beslut åtföljs. I uppgiften ingår också att på en mer övergripande nivå utvärdera effekterna av de beredskapsåtgärder som genomförs.

Fr.o.m. den 1 januari 1997 är Svenska kraftnät ansvarig myndighet för delfunktionen Elförsörjning inom totalförsvarets civila del. Från samma tidpunkt har en enhet för elberedskapen organiserats vid verket, bestående av ca. tio anställda. I enheten har inlemmats organisationen vid Svensk Elberedskap AB, som tidigare har ansvarat för den branschgemensamma beredskapsplaneringen enligt ett avtal med NUTEK.

I Svenska kraftnäts uppgifter som delfunktionsansvarig ingår att *samordna och inrikta* verksamheten med elberedskap. I detta ingår att dels analysera behovet av och inriktningen på beredskapsåtgärder inom elförsörjningen, dels föreslå inriktning på verksamheten med elberedskap med beräkning av resursbehov.

Elberedskapsmyndighetens uppgifter enligt elberedskapslagen är en viktig del i ansvaret för elberedskapen. Enligt regeringens bedömning bör Svenska kraftnät i egenskap av ansvarig myndighet för elförsörjningen vara elberedskapsmyndighet. Därigenom åstadkommes goda förutsättningar för en effektiv samordning, inriktning och tillsyn över elföretagens beredskapsförberedelser, och för ett effektivt resursutnyttjande av de medel som avsätts för elberedskapsåtgärder.

För att Svenska kraftnät skall vara elberedskapsmyndighet talar även att Svenska kraftnät har systemansvaret för elektrisk ström enligt ellagen. I systemansvaret ingår att bl.a. utfärda föreskrifter om och utöva tillsyn över driftsäkerhet i elektriska anläggningar. Denna verksamhet har nära anknytning till elberedskapsmyndighetens uppgifter.

I syfte att tillförsäkra företagen inom elbranschen och viktiga totalförsvarsmyndigheter inflytande och insyn i verksamheten med elberedskap har regeringen inrättat ett s.k. insynsråd vid Svenska kraftnät. Rådet skall ges tillfälle att yttra sig i frågor av principiell eller större betydelse som rör inriktning på beredskapsåtgärder, föreskrifter och ålägganden om beredskapsåtgärder. Rådet utses av regeringen och består av experter på beredskapsfrågor och elförsörjningen. Bland myndigheterna är bl.a. Överstyrelsen för civil beredskap, NUTEK och Försvarsmakten företrädna. Elföretagen företräds av bl.a. branschföreningarna.

Beredskapsåtgärder skall genomföras även i Svenska kraftnäts verksamhet och anläggningar. Trots att Svenska kraftnät bedriver en monopolverksamhet och inte är verksamt på den konkurrensutsatta delen av elmarknaden är det uppenbarligen olämpligt att Svenska kraftnät utövar elberedskapsmyndighetens funktion vad gäller den egna verksamheten. Mot den bakgrunden och med hänsyn till Lagrådets synpunkter undantas Svenska kraftnät från elberedskapslagen. Därmed undviks konflikten mellan Svenska kraftnäts olika roller. Det framstår även som naturligt att tillsynsmyndigheten förutsätts sköta de egna beredskapsangelägenheterna. Av Svenska kraftnäts instruktion skall framgå att verket själv beaktar behovet av beredskapsåtgärder i den egna verksamheten och i egna anläggningar. Omfattningen och inriktningen av Svenska kraftnäts egna beredskapsåtgärder skall prövas av regering och riksdag enligt vad som närmare utvecklas i avsnitt 11. De finansieringsmässiga konsekvenserna av att Svenska kraftnät undantas från elberedskapslagen behandlas också

i avsnitt 11.

Som tidigare nämnts prövas ärenden enligt krigsskyddslagen av en särskild nämnd inom NUTEK, Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar (Krigsskyddsnämnden). I samband med att elberedskapslagen träder i kraft och krigsskyddslagen upphävs bör denna nämnd upphöra. Elberedskapsmyndigheten skall vara enskilds motpart i mål vid allmän förvaltningsdomstol efter den 1 juli 1997, även om det överklagade beslutet har fattats av Krigsskyddsnämnden med tillämpning av äldre bestämmelser.

Ansvaret för krigslagringen av bränsle för elproducerande anläggningar

Beredskapslagringen av olja och kol för krigssituationer baseras på ålägganden enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol. NUTEK är ansvarig myndighet. Huvuddragen i lagringsskyldigheten har beskrivits i föregående avsnitt.

Lagringsskyldigheten för innehavare av oljekondensverk, gasturbiner, och kraftvärmeverk fastställs efter individuell prövning, med utgångspunkt i beredskapsbehovet för den enskilda anläggningen. För kraftvärmeverken innebär prövningen att hänsyn skall tas till såväl värme- som elproduktion. Denna produktion är helt integrerad och måste behandlas i sin helhet och i ett sammanhang. Innehavare av kraftvärmeverk kan även åläggas att lagra olja för framtida oljekriser.

Enligt EBU:s förslag bör det ankomma på elberedskapsmyndigheten att bestämma storleken på beredskapslagringen vid elproducerande anläggningar. Förslaget synes ha sin grund i önskemålet att, förutom att få kostnaderna för lagringen ersättningsberättigande, även få lagringsbesluten och ersättningsbesluten fattade av en och samma myndighet. Från flera utgångspunkter är EBU:s förslag välgrundat. Regeringen gör ändå bedömningen att skälen för att hålla samman alla beslut om lagringsskyldighet, tillsyn m.m. beträffande bränslen för både fredskriser och krigssituationer för närvarande väger tyngre. Dessa uppgifter bör därför ligga kvar hos tillsynsmyndigheten enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol, dvs. i nuläget NUTEK. Det är för övrigt en sak för regeringen att lägga fast riktlinjer till grund för den individuella prövning som skall ske beträffande de enskilda anläggningarna. Regeringen förutsätter vidare att elberedskapsmyndigheten kommer att medverka vid, och därmed få full insyn i och möjlighet att påverka den process som föregår fastställandet av lagringsskyldigheten för de enskilda elproducerande anläggningarna.

Regeringens förslag: Elberedskapsmyndigheten kan för sin myndighetsutövning begära de upplysningar och handlingar som behövs och skall få tillträde till utrymmen där verksamhet som omfattas av elberedskapslagen bedrivs.

Elberedskapsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att elberedskapslagen eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen skall följas. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

Regler om tystnadsplikt införs i elberedskapslagen.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan synpunkter. Förslaget föranleder synpunkter från en instans, Kammarrätten i Jönköping, som anför att det i lagen bör framgå att elberedskapsmyndighetens rätt att få ut handlingar och upplysningar som behövs för tillsynen gäller den som innehar anläggning eller som driver annan verksamhet som omfattas av elberedskapslagen. Vidare anføres att det kan ifrågasättas om det inte i lagtexten närmare bör preciseras vilka slags handlingar och upplysningar som avses.

Skälen för regeringens förslag: För att elberedskapsmyndigheten skall få tillgång till de uppgifter som krävs för en effektiv inriktning av, resursfördelning i och uppföljning av beredskapsarbetet, och för att sätta kraft bakom myndighetens agerande bör i lagen införas regler om tillsyn, med vissa sanktionsmöjligheter. Vidare bör regler om tystnadsplikt införas.

Tillsyn

Den som driver eller äger en anläggning, verksamhet eller område som omfattas av elberedskapslagen blir skyldig att på begäran lämna de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Det kan exempelvis vara fråga om att tillhandahålla prestanda- och funktionsuppgifter om anläggningar, ritningar och andra anläggningsbeskrivningar, ledningskartor, organisations- och driftsplaner, planer för anläggningsinvesteringar, kostnadsunderlag m.m. som behövs för elberedskapsmyndighetens beslut. Det gäller såväl vid prövning av vilka beredskapsåtgärder som skall vidtas som vid uppföljning och tillsyn av att lagen och ålägganden enligt denna efterlevs.

Elberedskapsmyndigheten skall också ha rätt att få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen där verksamhet som omfattas av lagen bedrivs. Besiktningen eller kontrollen skall ha samband med tillämpningen av lagen och kunna återföras till regleringens syfte. Motiv för att kräva tillträde till en anläggning kan vara att undersöka den i syfte att bedöma

vilka åtgärder som bör komma i fråga, eller för att kontrollera åtgärdernas genomförande.

Elberedskapsmyndigheten skall ha befogenhet att meddela förelägganden och förbud som i enskilda fall kan behövas för lagens åttlydnad. Sådana förelägganden och förbud får förenas med vite. Vite bör kunna sättas ut även i sådana fall, där den som försummar att iaktta vad som åligger honom riskerar att drabbas av att åtgärderna utförs genom elberedskapsmyndighetens försorg. Om vitet sätts tillräckligt högt kan detta förmå innehavaren av anläggningen eller verksamheten att själv genomföra åtgärderna, vilket kan vara en enklare, snabbare och billigare väg att få åtgärderna vidtagna än att elberedskapsmyndigheten exempelvis anlitar en särskild entreprenör för att genomföra åtgärderna.

I praktiken torde förelägganden och förbud endast komma till användning i de fall där det inte är möjligt för elberedskapsmyndigheten att lösa sina uppgifter i samförstånd med berörda elföretag. I fråga om exempelvis uppgiftslämnande som kan bli aktuellt enligt lagen förutsätts att detta i stor utsträckning kan ske i det löpande beredskapsarbetet.

I undantagsfall kan det förekomma att elberedskapsmyndigheten vägras tillträde till en anläggning eller inte får de handlingar som har efterfrågats. Det bör finnas sanktioner för sådana fall. I dessa fall föreslås myndigheten därför kunna få verkställighet hos kronofogdemyndigheten av beslut som avser åtgärder för tillsyn.

Tystnadsplikt

Den som driver en kraftanläggning eller annan verksamhet som omfattas av lagens bestämmelser kan komma att vidta beredskapsåtgärder av betydelse för totalförsvaret eller annars för rikets säkerhet. Det är från försvarssynpunkt av avgörande betydelse att uppgifter om sådana beredskapsåtgärder inte röjs.

I beredskapsarbetet kan även uppstå situationer då någon i samband med att beredskapsåtgärder vidtas får del av uppgifter om enskilda affärs- eller driftsförhållanden. Exempel då en sådan situation kan uppstå är i samband med beredskapsplanering, utbildnings- eller övningsverksamhet där ett elföretag har samordningsuppgifter. Det är från konkurrenssynpunkt angeläget att sådan information inte används på ett obehörigt sätt.

När det gäller verksamhet inom det allmänna, exempelvis hos elberedskapsmyndigheten, gäller *sekretesslagens* (1980:100) bestämmelser. Motsvarande reglering saknas för enskild på elberedskapsområdet. Av dessa skäl införs en regel om tystnadsplikt i den nya lagen. Bestämmelsen omfattar personer som är eller har varit verksamma inom företag som omfattas av lagen, främst på grundval av anställning eller uppdrag. Den som obehörigen för en uppgift vidare eller utnyttjar informationen bryter mot tystnadsplikten.

Regeringens förslag: Medel för elberedskapsmyndighetens verksamhet enligt elberedskapslagen och statens kostnader för ersättning till elföretagen för beredskapsåtgärder anvisas över statsbudgeten.

Elberedskapen skall finansieras genom en årlig avgift (elberedskapsavgift) som betalas av innehavare av nätkoncession. Elberedskapsavgiften skall grundas på antalet högspännings- och lågspänningsabonnenter enligt de föreskrifter som regeringen meddelar.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag. EBU föreslår att de medel som inflyter genom elberedskapsavgiften inte redovisas över statsbudgeten utan samlas i Riksgäldskontoret på ett räntebärande konto med kreditmöjligheter.

Remissinstanserna: Huvuddelen av remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag eller lämnar det utan synpunkter. Två remissinstanser, Svenska Kommunförbundet och Svenska Elverksföreningen, avstyrker förslaget och anför att elberedskapens kostnader istället bör finansieras med skattemedel.

Några remissinstanser, däribland Göteborgs kommun, Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen och Svenska Gasföreningen, anför att den föreslagna elberedskapsavgiften skall kunna föras vidare till elkunderna.

Elsäkerhetsverket anför att det är en fördel att avgifterna inom elområdet betalas till en myndighet, men att det inte är självklart att det är Elsäkerhetsverket som skall administrera uppbörderna. Verket anför att avgiftssystemens administrationskostnader bör delas av de berörda myndigheterna. Vidare föreslås att förordningen (1995:1145) om redovisning av nätverksamhet ändras så att nätmyndigheten kan ta in uppgifter om antalet låg- och högspänningsabonnenter, för att därigenom säkerställa att rätt avgiftsbelopp betalas in.

Länsstyrelserna i Uppsala och Hallands län anför att EBU:s förslag till finansieringssystem bör kompletteras med en analys av konsekvenser för elföretagen, näringslivet och hushållen m.fl.

Skälen för regeringens förslag: Enligt vad regeringen tidigare har redovisat har NUTEK i programplanen för funktionen Energiförsörjning perioden år 1997 - 2001 beräknat elberedskapens medelsbehov till ca. 300 miljoner kronor per år under perioden 1997 - 2001 (prop. 1996/97:4 s. 287). Regeringen uppdrog i oktober 1996 åt Svenska kraftnät att förbereda förändringar som inom affärsverkets verksamhet följer av totalförvarsbeslutet i december 1996. Svenska kraftnät har i en skrivelse den 2 december 1996 redovisat uppdraget (dnr N97/2807). I skrivelsen redovisas även Svenska kraftnäts förslag till inriktning av elberedskapen för perioden år 1997 - 2001, med beräkning av medelsbehov. I detta

belopp ingår kostnader för beredskapsåtgärder inom Svenska kraftnät. Enligt Svenska kraftnäts beräkningar uppgår medelsbehovet till ca. 220 miljoner kronor per år under den aktuella perioden. Skillnaden i medelsbehov mellan Svenska kraftnäts och NUTEK:s beräkningar förklaras främst av att Svenska kraftnät utgår från en mindre omfattande beredskapslagring av fossila bränslen vid elproducerande anläggningar och en mindre beredskapsorganisation. Vidare planeras vissa åtgärder att i större utsträckning genomföras under en anpassningsperiod.

Avgiftsfinansiering för beredskapen inom infrastrukturområdena

Regeringen har i prop. 1996/97:4 Totalförsvaret i förnyelse - etapp 2 redogjort för sin syn på hur den civila beredskapen i framtiden bör finansieras. Enligt propositionen skall den s.k. ansvarsprincipen utökas så att den även är vägledande för fördelningen av kostnadsansvaret för beredskapsåtgärder. Vidare bör avgiftsfinansiering användas då det av konkurrens- eller rättviseskäl är direkt olämpligt att låta enskilda aktörer inom en sektor bära hela kostnaden för de beredskapsåtgärder som de åläggs att genomföra. I sådana fall skall genom en lämpligt utformad avgift kostnaderna spridas ut på samtliga aktörer inom sektorn.

Regeringen redovisade bedömningen att kostnaderna för beredskapsåtgärderna inom vissa infrastrukturområden, däribland elförsörjningen, skall finansieras genom avgifter. Regeringen återkommer nu med ett förslag till finansieringssystem för beredskapen inom elförsörjningen.

Avgiftssystem för elberedskapen

Förslaget innebär att en särskild avgift, elberedskapsavgiften, införs för att finansiera verksamheten med elberedskapen. Avgiften tas ut årligen som en offentlighetsreglerad avgift. De beredskapsåtgärder som avgiften skall finansiera är inriktade på krig eller krigssituationer, men leder till att leveranssäkerheten stärks även i fredstid. Elsystemet är ett sammanhängande system vilket innebär att en åtgärd i en del av systemet har en positiv effekt på leveranssäkerheten i elsystemet som helhet. Detta kommer nätföretagen till godo. Avgiften bör därför tas ut från innehavare av nätkoncession enligt ellagen.

Avgiften grundas på antalet till nätkoncessionshavarens nät anslutna lågspännings- respektive högspänningsabonnenter. Med lågspänningsabonnent avses den som är ansluten med en spänningsnivå som är 1000 volt eller lägre. Avgiften utformas som en fast avgift med två nivåer, en för hög- och en för lågspänningsabonnenter. Proportionerna mellan avgiftsnivåerna fastställs av regeringen enligt bemyndigande i elberedskapslagen. Avgiften överensstämmer därmed med det system som gäller för den s.k. nätövervakningsavgiften som skall täcka kostnaderna för Nätmyndighetens verksamhet. Beredskapsavgiften har också likheter med den s.k. elsäkerhetsavgiften som skall täcka kostnaderna för Elsäkerhetsverkets verksamhet. För elsäkerhetsavgiften gäller dock att skyldigheten att betala avgift ligger på den enskilde elabonnenten. Även

de föreslagna grunderna för beräkning av avgiften skiljer sig något från elsäkerhetsavgiften.

Avgiftsintäkterna redovisas på inkomstitel på statsbudgeten. Det är angeläget att elberedskapsavgiften kan tas ut på ett sådant sätt att uppbörden kan ske enkelt och med låga administrativa kostnader. Av effektivitetsskäl bör Elsäkerhetsverket ansvara för uppbörden av avgiften så att den samordnas med uppbörden av övriga avgifter inom elförsörjningen.

Svenska kraftnät skall årligen beräkna medelsbehovet för elberedskapen på den av statsmakterna angivna ambitionsnivån och förslå hur de beräknade medlen bör disponeras. De medel som skall utbetalas för att täcka kostnaderna för verksamheten enligt elberedskapslagen kommer inte att vid något tillfälle överstiga redovisade avgiftsintäkter. Förslaget skall beredas i samband med programplaneringen och beredningen av budgetunderlaget för det civila försvaret.

Regeringen föreslår i budgetpropositionen ambitionsnivå med sammanhängande beräkningar av medelsbehov och avgiftsuttag för verksamheten med elberedskap. Programplanen och Svenska kraftnäts beräkningar tjänar som underlag för regeringens förslag. Avgiftsuttaget fastställs av riksdagen i samband med budgetprövningen, då den beslutar om ambitionsnivå och hur medlen skall användas. Medel för verksamheten anvisas via anslag på statsbudgeten. Regeringen fastställer avgifterna med ledning av riksdagens beslut om avgiftsuttag.

För att erhålla kontinuitet och långsiktighet i investeringsplaneringen inom elberedskapsområdet är det angeläget att medelstildelningen kan bedömas med viss framförhållning. Därför bör riktlinjer för nivån på avgiftsuttaget antas i samband med försvarsbesluten då även ambitionsnivån för elberedskapen på längre sikt fastställs.

De årliga elberedskapsavgifterna har av EBU beräknats till 36 kronor per lågspänningsabonnent och 1960 kronor per högspänningsabonnent vid en utgiftsnivå om 200 miljoner kronor per år. EBU har utgått ifrån den relation mellan låg- och högspänningsabonnenter som gäller för elsäkerhetsavgiften.

Regeringens förslag överensstämmer i huvudsak med de principer för ett avgiftssystem som föreslagits av EBU. En väsentlig skillnad är att EBU föreslår att avgiftsintäkterna inte skall redovisas på inkomstitel utan att de skall fonderas på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret.

Det regelverk för den statliga budgetprocessen som genom riksdagens beslut i december 1996 gäller från den 1 januari 1997 innebär bl.a. att s.k. bruttobudgetering tillämpas för offentligrättsligt reglerade avgifter (prop. 1995/96:220, bet. 1995/96:KU3, rskr.1996/97:27). Det innebär att intäkter från sådana avgifter redovisas på inkomstitel i statsbudgeten och att medel för den verksamhet avgifterna är avsedd att finansiera anvisas på anslag i statsbudgeten. Dessa principer skall gälla för elberedskapsavgiften och medelstildelningen till elberedskapsverksamheten.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen i tilläggsbudgeten angående närmare förslag om medelstildelning och avgiftsuttag för elberedskapen avseende budgetåret 1997.

Svenska kraftnät omfattas inte av elberedskapslagen. Det innebär att beredskapsåtgärder i verkets anläggningar och verksamhet inte är ersättningsberättigande. I stället skall finansieringen ske med medel från verkets affärsverksamhet enligt samma ordning som nu gäller. Kostnaderna för dessa beredskapsåtgärder bör redovisas tydligt i Svenska kraftnäts verksamhet. Dessa kostnader ingår i Svenska kraftnäts nätverksamhet och därmed i underlaget för nättariffen för stamnätet. Det bör av nättariffen klart framgå hur stor del som används för att finansiera beredskapsåtgärder i stamnätet. Det skall framhållas att Svenska kraftnät liksom alla nätägare inom ramen för nätverksamhet redan i fredstid är skyldigt att vidta beredskapsåtgärder som syftar till att upprätthålla beredskapen i krig.

Omfattningen av och den övergripande inriktningen på Svenska kraftnäts beredskapsåtgärder bör beslutas av riksdagen i samband med budgetprövningen.

Enligt vad regeringen inhämtat kan kostnaderna för de beredskapsåtgärder i stamnätet som är aktuella under de kommande fem åren uppskattas till mellan 20 och 40 miljoner kronor per år.

Statsfinansiella effekter

De i propositionen framlagda lagförslagen torde inte få någon nämnvärd påverkan på statsfinanserna eftersom elberedskapsmyndighetens verksamhet skall avgiftsfinansieras och då någon betydande ökning av antalet förvaltningsärenden som överklagas till domstol inte förväntas. Förslaget torde inte heller nämnvärt påverka ärendemängden hos åklagarmyndigheter och allmänna domstolar.

12.1 Beredskapslagring av bränslen för elproduktion

Regeringens förslag: Hänvisning införs i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol om att ersättning för viss beredskapslagring lämnas enligt elberedskapslagen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får medge att beredskapslager för krigssituationer vid gasturbiner och kraftvärmeverk tillfälligt tas i anspråk även vid andra svåra påfrestningar.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: I EBU:s förslag har beredskapslagring för elproduktion undantagits från tillämpningen av lagen om beredskapslagring av olja och kol. Utredningen berör inte frågan om medgivande att tillfälligt ta beredskapslagren i anspråk.

Remissinstanserna: NUTEK erinrar om att totalförsvarsplaneringen skall inriktas även mot svåra påfrestningar i fred. Den möjlighet som nu finns att medge att krigsberedskapslager av bränslen vid oljekondensverk används i särskilda situationer bör utvidgas till att gälla även beträffande gasturbiner och kraftvärmeverk.

Skälen för regeringens förslag: I elberedskapslagen har införts bestämmelser om att ersättning skall betalas ut till innehavare av elproducerande anläggningar för beredskapslagring för krigssituationer som ålagts enligt lagen om beredskapslagring av olja och kol. För tydlighets skull bör en hänvisning införas i den senare lagen om ersättningsbestämmelsen i elberedskapslagen.

Sedan länge har innehavarna av de större oljekondensverken och gasturbinanläggningarna varit ålagda att hålla särskilda beredskapslager, vars storlek bestäms utifrån vissa antaganden om behovet att driva anläggningarna i krigssituationer. För kraftvärmeverken förekommer lagring för såväl fredskriser som krigssituationer. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer har dock om särskilda skäl förelegat fått medge att beredskapslager för oljekondensverk tillfälligt tas i anspråk för anläggningens drift även i andra situationer. Bestämmelsen är i första hand avsedd för extrema torrår, men bör även vara tillämplig vid lokal eller regional s.k. ö-drift om stamnätet slås ut genom t.ex. sabotage eller extrema oväder.

Regeringen har vid tidigare överväganden (senast i prop. 1994/95:176 s. 54) inte funnit anledning föreslå vidgad möjlighet att i fredstid medge ianspråktagande av krigslager. Med det synsätt som ligger till grund för regleringen i elberedskapslagen gör regeringen nu bedömningen att lager vid även andra elproducerande anläggningar än oljekondensverk i extrema fall bör kunna tas i anspråk tillfälligt efter beslut av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Regeringens bedömning: Skyddsåtgärder för rörledningar för transport av råolja, naturgas och produkter av råolja eller naturgas skall tills vidare regleras i koncessionsvillkoren för sådana rörledningar.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: Endast en instans, Svenska Gasföreningen, kommenterar utredningens förslag. Föreningen ansluter sig till utredningens förslag att frågor om skyddsåtgärder inom naturgasområdet bör kunna inordnas som villkor i koncessionsgivningen.

Skälen för regeringens bedömning: Krigsskyddslagen blev tillämplig på rörledningar i samband med att lagen (1978:160) om vissa rörledningar (rörledningslagen) trädde ikraft år 1978. Rörledningslagen omfattar bl.a. rörledningar för transport av råolja, naturgas eller produkter av råolja eller naturgas. Skälet till att krigsskyddslagen gjordes tillämplig var att man ansåg att rörledningar för transport av sådana produkter i fråga om betydelse för samhällsverksamheten och näringslivet var att jämställa med de anläggningar som redan omfattades av krigsskyddslagen (prop. 1977/78:86, bet. 1977/78:NU47, rskr. 1977/78:210).

Enligt rörledningslagen skall koncession avseende rörledningar förenas med villkor som behövs för att skydda allmänna intressen eller enskild rätt.

Enligt regeringens bedömning är rörledningar för transport av råolja, naturgas och produkter av råolja eller naturgas i allmänhet så viktiga för totalförsvaret och folkförsörjningen att de måste skyddas mot inverkan från stridshandlingar. Intresset av att skyddsåtgärder vidtas bör dock kunna tillgodoses genom lämplig utformning av villkor i samband med att koncession för rörledningar meddelas. Eftersom frågan om skyddsåtgärder för rörledningar sålunda kan lösas på annat sätt är det inte nödvändigt att rörledningar omfattas av elberedskapslagen. Koncessioner enligt rörledningslagen meddelas av regeringen efter utlåtande från koncessionsmyndigheten som f.n. är NUTEK. I egenskap av ansvarig myndighet för funktionen Energiförsörjning inom totalförsvarets civila del är NUTEK väl skickat att ta till vara beredskapsintresset i ärenden som kan bli aktuella.

Regeringens förslag: Elberedskapslagen och de övriga lagförslagen skall träda i kraft den 1 juli 1997.

Elberedskapsutredningens (EBU) förslag: Överensstämmer med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser instämmer i utredningens förslag eller lämnar det utan synpunkter.

Skälen för regeringens förslag: Det föreliggande lagförslaget innehåller inte några omedelbart genomgripande förändringar för företagen inom elförsörjningen, bortsett från förslaget om rätt till ersättning för beredskapsåtgärder. Det krävs därför inga omfattande eller kostnadskrävande förändringar för att anpassa verksamheten hos elföretagen till den nya lagstiftningen. De förändringar som krävs på myndighetssidan har i huvudsak redan genomförts som en följd av att Svenska kraftnät den 1 januari 1997 övertog ansvaret för elberedskapen.

Verksamheten med elberedskap finansieras under första halvåret 1997 dels med anslag från statsbudgeten som anvisats för ändamålet av riksdagen för budgetåret 1997, dels med kvarvarande medel på äldre anslag som tidigare anvisats för elberedskapsändamål (prop. 1996/97:1 UO 6, bet. 1996/97:FöU1, rskr. 1996/97:112). Vad gäller finansieringen för andra halvåret 1997 har regeringen angivit att planeringen utgår ifrån att avgiftsfinansiering införs från den 1 juli 1997. Försvarsutskottet har uttalat att det är särskilt viktigt att finansieringen säkras från och med den 1 juli 1997 för de beredskapsåtgärder som behöver vidtas. Vidare har försvarsutskottet anfört att det förutsätter att frågan om en avgiftsfinansiering på området får en så grundlig och allsidig beredning att finansieringen av beredskapsåtgärderna inom funktionen Energiförsörjning säkras från och med den 1 juli 1997.

Det är enligt regeringens bedömning angeläget att lagstiftningen kan träda i kraft så snart som möjligt. En lämplig tidpunkt är den 1 juli 1997. Därmed förbättras förutsättningarna för ett effektivt elberedskapsarbete, samtidigt som elberedskapens finansiering tryggas.

14.1 Förslaget till elberedskapslag

1 §

I denna paragraf anges lagens tillämpningsområde och syfte. Bestämmelserna i lagen syftar till att reglera ansvaret för den planering och de åtgärder som behövs för att kunna tillgodose elförsörjningen i Sverige vid höjd beredskap enligt lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap. Med elförsörjningen i landet avses inte enbart landet som helhet utan även elförsörjningen inom en viss ort eller ett visst område.

Enligt 1 § lagen om totalförsvaret och höjd beredskap är höjd beredskap antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Om Sverige är i krig råder enligt 3 § samma lag högsta beredskap. I andra fall då det råder krigsfara eller sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig utanför Sverige eller av att Sverige t.ex. har varit i krig får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap.

Som bestämmelser om elberedskap anses föreskrifter om de förberedelser av olika slag som görs i fred i syfte att trygga elförsörjningen vid höjd beredskap. Särskild betydelse har då de elektriska anläggningarna och funktionen hos dessa. Men även verksamheten i övrigt på elområdet såvitt avser produktion och överföring av el samt handel med el har inte sällan väsentlig betydelse för elförsörjningen.

Hur den faktiska verksamheten vid produktion och överföring av el och handel med el vid höjd beredskap skall styras är inte frågor som denna lag reglerar. Lagen tar inte sikte på åtgärder hos den enskilde elanvändaren. Termen användning finns därför inte med när det anges vad lagen innehåller. En annan sak är att beredskapsåtgärder av olika slag indirekt kan få betydelse för verksamheten på elområdet och på användningen av el. I fråga om den direkta styrningen av verksamheterna finns bestämmelser i bl.a. 15 a § lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och om användningen vid höjd beredskap finns bestämmelser i ransoneringslagen (1978:268).

2 §

I *första stycket* anges att endast bestämmelsen om kostnadsersättning är tillämplig på beredskapslagring av bränsle som används för elproduktion. I övriga delar gäller lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol.

Elberedskapslagen tar främst sikte på fysiska åtgärder som hänför sig till byggnadskonstruktioner och utrustning som tillhör anläggningar och inte på åtgärder som gäller anordnande av bevakning eller av verkskydd. I dessa frågor hänvisas därför i *andra och tredje styckena* till den särskilda lagstiftning som finns om skydd för samhällsviktiga anläggningar och om verkskydd. Det förtjänar påpekas att uppräknningen i andra stycket inte är uttömmande i fråga om annan allmän beredskapslagstiftning som kan beröra ett elföretag.

I *första stycket* anges vad som menas med beredskapsåtgärder. En beredskapsåtgärd är i princip varje särskild åtgärd som beslutas i enlighet med lagens syfte, dvs. att tillgodose elförsörjningen i riket vid höjd beredskap. Mängden av åtgärder som kan behövas för att tillgodose elförsörjningen i riket är stor. Det är också så att formerna för beredskapsåtgärder varierar över tiden med vad som för närvarande kan betecknas som en övergång från ett objektorienterat till ett systemorienterat synsätt. Självfallet har den tekniska utvecklingen stor betydelse. Ändrade synsätt och nya tekniker gör att det i dag inte kan förutses vad som i framtiden krävs för en tillräcklig elberedskap. Det finns därför i lagen inte någon närmare preciserad eller exemplifierad uppräkningslista över vilka åtgärder som avses. Bland olika åtgärder kan nämnas fysiska skyddsåtgärder vid elektriska anläggningar och anläggningar som behövs för driften, t.ex. en anläggnings placering, val av byggnadsmaterial, dimensionering av grund, väggar och tak, inhägnad och larm, anskaffande och lagring av reservdelar, komplettering med systemtekniska delar, utbildning och övning av egen och krigsplacerad personal, krigsplanläggning av driften vid en elektrisk anläggning samt krigsplanläggning av annan verksamhet som omfattas av lagens bestämmelser.

För mindre elektriska anläggningar torde det inte annat än i undantagsfall vara befogat med åtgärder avseende s.k. fortifikatoriskt skydd, medan detta kan komma i fråga vid större anläggningar som i krig kan väntas bli utsatta för stridshandlingar. Även mindre anläggningar kan emellertid spela en stor roll för elsystemet varför tekniska kompletteringar leder till ökad leveranssäkerhet.

Åtgärder för att öka produktions- och överföringssystemets uthållighet under höjd beredskap genomförs i dag inte enbart i form av traditionella skyddsåtgärder mot brand- och sprängverkan. Exempelvis är det en strävan att förbättra möjligheterna till övergång och drift av elsystemet i separata delsystem (s.k. ö-drift) i händelse av att stamnätet skulle sättas ur funktion. Åtgärder som här kommer i fråga omfattar bl.a.

- tekniska förstärkningsåtgärder i kontroll- och fjärrstyrningssystem,
- förberedelser vid produktionsanläggningar för dödnätsstart, husturbin-drift och drift av separata delsystem (vilket kräver installation av frekvensregleringsutrustning, dieselaggregat, kompletteringar av regionala och lokala nät, kompletteringar av driftövervakningsutrustning samt manualer, utbildning och övning för drift under höjd beredskap),
- åtgärder i ledningsnät för säkrare matning,
- anskaffning av reservkomponenter till vissa produktions- och distributionsanläggningar samt
- installation av styr- och reglerteknik för målinriktade leveranser.

Beredskapsåtgärder i form av beredskapslagring av olja och kol är undantagna från lagen, jfr. kommentaren till 2 §.

Vilka åtgärder som i det enskilda fallet skall genomföras vid en anläggning eller i en verksamhet beslutar elberedskapsmyndigheten om, se vidare 5 §.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller efter regeringens bemyndigande elberedskapsmyndigheten att meddela föreskrifter om vilka åtgärder som kan utgöra beredskapsåtgärder. Genom generella men preciserade föreskrifter som har sin grund i lagens syfte kan en god förutsebarhet skapas i fråga om skyldigheterna i beredskapshänseende för den som driver verksamhet som omfattas av lagens bestämmelser eller som avser att starta en sådan verksamhet. Stöd för bemyndigandet finns i 8 kap. 7 § första stycket 3 regeringsformen.

4 §

Beredskapsåtgärder skall vidtas i verksamhet avseende produktion och överföring av el samt handel med el. Någon begränsning, liknande den i dag gällande, dvs. att det skall vara fråga om anläggningar av viss storlek eller att verksamheten skall vara av viss omfattning finns inte. Eftersom de beredskapsåtgärder som beslutas skall vara inriktade på att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap kommer de anläggningar och verksamheter som berörs att, oavsett storlek, ha en särskild betydelse inom elförsörjningssystemet.

I bestämmelsen stadgas att skyldigheten att vidta beredskapsåtgärder enligt huvudregeln vilar på den som driver den verksamhet som är aktuell. Normalt torde det vara ägaren som själv driver sin verksamhet men verksamheten kan även drivas av en nyttjanderättshavare. I de fall där annan än ägaren driver verksamheten kan beslutet om beredskapsåtgärder även riktas mot ägaren. En förutsättning för att så skall få ske är att det kan anses lämpligt. Som riktlinje kan anges att om åtgärderna kräver mer eller mindre omfattande ingrepp i egendom bör beslutet riktas till ägaren och i övrigt mot den som driver verksamheten. Det kan även bli fråga om att beslut om beredskapsåtgärder rör anläggning som skall uppföras. I dessa fall kan det vara aktuellt att rikta beslutet till ägaren eller i vissa fall nyttjanderättshavaren fastigheten. Avgörande för vem som skall vidta åtgärderna torde bli vem som kommer att utföra byggnadsarbeten m.m.

De beredskapsåtgärder som skall vidtas är de som elberedskapsmyndigheten enligt 5 § i det enskilda fallet beslutat om.

Elberedskapsmyndigheten skall utses av regeringen. Regeringen har för avsikt att utse Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) till elberedskapsmyndighet. Svenska kraftnät förvaltar och driver stamnätet för statens räkning. En intressekonflikt skulle uppkomma om Svenska kraftnät utan begränsning eller särreglering omfattas av elberedskapslagen. Efter synpunkter från Lagrådet har ett *andra stycke* intagits i paragrafen i vilket Svenska kraftnät undantas från lagens tillämpning. Frågan om hur Svenska kraftnäts eget beredskapsarbete skall hanteras och finansieras behandlas i den allmänna motiveringen under avsnitten 9 och 11.

5 §

I bestämmelsen anges att elberedskapsmyndigheten är den på området beslutande myndigheten. Det ankommer på regeringen att ta ställning till

vilken myndighet som skall vara elberedskapsmyndighet.

Det är elberedskapsmyndigheten som i det enskilda fallet beslutar vilka åtgärder som skall genomföras vid en anläggning eller i en verksamhet. Avgörande är då bl.a. förhållandena vid anläggningen, anläggningens placering och roll i elsystemet samt anläggningens betydelse för användarna. Självklart är att elberedskapsmyndighetens beslut skall kunna återföras till lagens syfte att tillgodose elförsörjningen i riket vid höjd beredskap.

Det är inte elberedskapsmyndighetens uppgift att bestämma om prioriteringen mellan olika behov av el. Sådana prioriteringar görs vid höjd beredskap av regeringen eller de myndigheter under regeringen som har att svara för ledning och samordning av totalförsvarets verksamhet.

Vidare stadgas att elberedskapsmyndigheten inte får besluta om beredskapsåtgärder som är mer betungande än som kan anses skäligt med hänsyn till anläggningens eller verksamhetens omfattning och betydelse. Ett liknande stadgande finns i 5 § lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. Som framhölls i den allmänna motiveringen avsåg man därmed att åtgärder som hindrade ett företags tillkomst eller utveckling inte fick föreskrivas. Motsvarande gäller även vid tillämpningen av den nya lagen. Det kan också uttryckas så att åtgärder inte får beslutas som medför att ändamålet med företaget inte kan tillgodoses eller att förutsättningarna för företaget rubbas avsevärt. Vid bedömningen av skäligheten bör utöver vad som ovan nämnts bl.a. även beaktas företagets storlek och framtida avkastningsförmåga samt konkurrensförhållandena på marknaden. Utrymmet för att bedöma en åtgärd som mer betungande än som kan anses skäligt har dock minskat eftersom ersättning för kostnader som huvudregel kommer att utges.

I bestämmelsen framhålls att elberedskapsmyndigheten vid utformningen av beslutet skall beakta de effekter en åtgärd kan få på beredskapen inför svåra påfrestningar på samhället i fred. Tanken är att en helhetssyn skall tillämpas på beredskapsåtgärderna. Det innebär att det är förhållanden vid höjd beredskap som i princip avgör dimensionering och utformning av beredskapsåtgärderna men att behoven vid fredstida störningar ges vikt vid avvägningar.

Såsom Lagrådet framhållit utgör bestämmelsens avfattning inte något hinder mot att elberedskapsmyndigheten, så snart det finns sakliga skäl därtill, meddelar ett nytt beslut angående nya eller ändrade beredskapsåtgärder. Det finns därför inte behov av en särskild bestämmelse om att myndigheten kan fatta nya beslut vid ändrade förhållanden. Förhållanden som kan föranleda ändrade eller nya beslut kan t.ex. vara att en ny krigsviktig verksamhet tillkommit i ett område som tidigare varit av liten betydelse för totalförsvaret eller att elsystemet byggts ut eller förändrats på annat sätt så att åtgärder blir påkallade i en anläggning som tidigare haft liten betydelse för beredskapen.

Ett beslut om beredskapsåtgärder får enligt *andra stycket* inte innefatta anskaffande av vapen.

Bestämmelsen innehåller föreskrifter om anmälningsskyldighet i fråga om fysiska förändringar av en anläggning. En liknande bestämmelse finns i lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. Anmälningsskyldigheten omfattar endast anläggningar som är av väsentlig betydelse för elförsörjningen i Sverige eller inom en ort eller ett område. De anläggningar som i dag kan komma i fråga är t.ex kraftverk, vattenregleringsmagasin, elledningar, transformator- och kopplingsstationer, reservdelsförråd, samt drift- och övervakningscentraler för produktions- och nät drift, med tillhörande styr- och kommunikationssystem.

I 8 § bemyndigas regeringen eller efter regeringens bemyndigande elberedskapsmyndigheten att genom föreskrifter ange vilka anläggningar som skall anses vara av väsentlig betydelse för elförsörjningen.

Särskilt vid större anläggningar är det så att åtgärder som avser att exempelvis förstärka grundkonstruktionen och öka motståndskraften mot brand- och sprängskador svårligen och endast till stora kostnader kan genomföras sedan anläggningen uppförts. Det är därför angeläget att det på ett tidigt stadium prövas vilka beredskapsåtgärder som behövs. Förutsättningarna härför finns om anmälningsskyldigheten iakttas. Som anges i bestämmelsen skall elberedskapsmyndighetens beslut avvaktas innan åtgärden vidtas. Självfallet skall elberedskapsmyndigheten, på samma sätt som i dag gäller för Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar, avgöra dessa ärenden så snabbt att byggnadsarbetena m.m. inte fördröjs.

Ytterst är det den som driver en anläggning som skall ändras som har ansvaret för att en anmälan görs, dvs. ägaren till anläggningen eller fastigheten eller i förekommande fall nyttjanderättshavaren. Om någon verksamhet inte drivs skall anmälningsskyldigheten fullgöras av ägaren eller nyttjanderättshavaren till anläggningen eller fastigheten. Bestämmelser härom har tagits in i *andra stycket*.

Enligt 11 § kan den som utan att anmäla det uppför, bygger om eller på annat sätt ändrar en anläggning själv få bära en del av kostnaderna för de beredskapsåtgärder elberedskapsmyndigheten beslutar om. Vidare finns straffbestämmelser i 18 §.

Regeringen kommer i verkställighetsföreskrifter att lämna närmare anvisningar om anmälningsskyldighetens fullgörande.

7 §

Genom bestämmelsen införs anmälningsskyldighet också för andra större förändringar än de som avses i 6 §. Det är fråga om organisatoriska förändringar. Bestämmelsen har ett vidare tillämpningsområde än föregående paragraf och omfattar även produktions- eller överföringsverksamhet eller verksamhet avseende handel med el. En förutsättning för anmälningsskyldighet är dock att verksamheten är av väsentlig betydelse för elförsörjningen.

Verksamhetsförändringar som omfattas av anmälningsskyldigheten är t.ex. nedläggning, överlåtelse, väsentlig neddragning eller utvidgning av verksamheter som har en central roll i elförsörjningssystemet. I 8 § bemyndigas regeringen eller efter regeringens bemyndigande elberedskapsmyndigheten att närmare precisera vilka verksamheter och verksamhetsförändringar som avses.

Syftet med att dessa verksamhetsförändringar anmäls är främst att elberedskapsmyndigheten skall kunna följa de ändringar på elmarknaden som är av större betydelse från beredskapssynpunkt. Till stor del kommer anmälningsskyldigheten att kunna fullgöras vid den löpande beredskapsplaneringen och övriga kontakter mellan elberedskapsmyndigheten och elföretagen. Anmälan skall ske senast i samband med att ändringen genomförs. Regeringen kommer att lämna närmare föreskrifter om anmälningsskyldighetens fullgörande.

8 §

I denna paragraf lämnas bemyndigande för regeringen eller elberedskapsmyndigheten att närmare ange vilken typ av anläggningar och slag av verksamheter som skall anses vara av väsentlig betydelse för elförsörjningen samt vilka verksamhetsförändringar som är väsentliga. Avsikten är inte att det genom en uttömmande uppräkningslista skall anges t.ex. vilka anläggningar som omfattas. En avgränsning bör åstadkommas genom en kombination av angivande av storleksgränser för olika anläggningstyper och geografiska angivelser. Som utvecklats närmare i den allmänna motiveringen kan numera små kraftanläggningar ha ett särskilt beredskapsvärde dels genom att försörja vissa viktiga försvarsanläggningar dels genom att utgöra startmotor för andra kraftstationer. Hur det i dag kan vara aktuellt att bestämma vilka anläggningar som bör omfattas med hänsyn till bl.a. effekt, spänning, storlek eller funktion har utvecklats under avsnitt 7 i den allmänna motiveringen. I samma avsnitt har frågan om vilka verksamhetsförändringar som kan anses vara av väsentlig betydelse diskuterats.

Stöd för bemyndigandet finns i 8 kap. 7 § första stycket 3 regeringsformen.

9 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om giltigheten av en anmälan enligt 6 §. Om t.ex. en ändringsåtgärd som anmälts inte påbörjats inom två år skall en ny anmälan göras. Bestämmelsen blir främst aktuell i de fall elberedskapsmyndigheten vid en första anmälan inte ansett att beredskapsåtgärder behöver vidtas. Genom en förnyad anmälan ges myndigheten tillfälle att på nytt ta ställning till frågan om beredskapsåtgärder som är påkallade. En motsvarande bestämmelse finns i lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder vid vissa kraftanläggningar m.m.

Första stycket innehåller huvudregeln om ersättning för kostnader för åtgärder som vidtas med stöd av lagen, dvs. beredskapsåtgärder som varit föremål för elberedskapsmyndighetens prövning och beslut. Med ersättning avses full ersättning för kostnaderna. Det är ofta svårt att i förväg ange kostnaderna och därmed ersättningens storlek på annat sätt än att en kostnadsram anges.

I *andra stycket* räknas de undantagsfall upp där ersättning inte betalas ut.

Som framgår av 11 § kan beslut fattas om att bl.a. den som producerar eller överför elektrisk kraft själv skall svara för den merkostnad som uppstått på grund av att beredskapsarbetena inte utförts i samband med andra arbeten. Som förutsättning härför gäller att anmälningsskyldigheten i 6 § försumrats. Undantaget i *punkt 1* avser nämnda situation.

Enligt *punkt 2* betalas ersättning inte ut för kostnader för uppgiftslämnande och planeringen av egna uppgifter inom totalförsvaret. Om emellertid elberedskapsmyndigheten beslutat om särskild övningsverksamhet kan ersättning komma att betalas ut.

Förslaget i lagrådsremissen innehöll även ett undantag i fråga om rätt till ersättning för kostnader som var ringa. Mot bakgrund av Lagrådets påpekanden har detta undantag tagits bort.

I *tredje stycket* anges att ersättning även skall betalas ut för vissa fall av beredskapslagring enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol. Det är fråga om ersättning för kostnader som en innehavare av elproducerande anläggning haft för beredskapslagring för krigssituationer. Det rör sig bl.a. om beredskapslagring som syftar till att möjliggöra drift av gasturbiner och oljekondensverk under dessa förhållanden. Förslaget berör även lagring av bränsle vid kraftvärmeverk. Eftersom denna typ av anläggningar producerar såväl el som värme måste en beräkning ske av hur stor del av bränslelagringen som avser elproduktionsändamål.

För tydlighets skull föreskrivs i *fjärde stycket* att det är elberedskapsmyndigheten som beslutar om ersättning för beredskapsåtgärder. I begreppet beredskapsåtgärder ingår självfallet ersättningsberättigande beredskapslagring. Vidare stadgas att ersättningen normalt skall betalas ut efter åtgärdens utförande. I förhållande till lagrådsremissen har ordet normalt lagts till. Tillägget har skett för att markera att det vid större projekt kan vara aktuellt att betala ut viss ersättning under arbetets gång. Det är dock först när beredskapsåtgärden i dess helhet utförts som definitivt besked om kostnaderna kan ges och slutlig utbetalning ske. När det gäller beredskapslagring bör ersättning betalas ut årligen eller efter annan lämplig tidsperiod.

På förslag av Lagrådet har ett *femte stycke* tagits in. I stycket tydliggörs att ersättning endast betalas för den del av totalkostnaden som hänför sig till verksamheten vid höjd beredskap. I de fall en beredskapsåtgärd även har s.k. fredsnytta för företaget skall en proportionering göras mellan den och behovet av åtgärden vid höjd beredskap. Proportioneringen får här efter ligga till grund när ställning tas till hur stor del av kostnaderna som

11 §

Bestämmelsen har utformats i enlighet med Lagrådets förslag. Som framgår av 10 § skall - med vissa undantag - ersättning betalas ut för de beredskapsåtgärder som beslutas av elberedskapsmyndigheten. Rätten till kostnadsersättning kan emellertid till viss del gå förlorad om anmälningsskyldigheten i 6 § inte iakttas. Om en anläggning har uppförts eller ändrats utan att föreskriven anmälan gjorts och det efter elberedskapsmyndighetens prövning visar sig att åtgärder enligt lagen borde ha vidtagits, kan myndigheten besluta att rätt till ersättning inte föreligger för den merkostnad som uppstått. Den merkostnad som avses är den kostnad som uppkommer genom att beredskapsåtgärden inte utförts i samband med annan åtgärd. Förstärkning av en grundkonstruktion kan t.ex. endast till stora kostnader genomföras sedan en anläggning uppförts.

Genom bestämmelsens nuvarande utformning kan rätten till ersättning begränsas även när ett ägarskifte ägt rum i tiden efter en försummad anmälan. Som framgår av ordalydelsen skall en prövning ske i varje enskilt fall. De fall där det kan vara aktuellt att begränsa en ny ägares rätt till ersättning är t.ex. att ägarbyte sker inom en koncern eller att en utomstående ny ägare är i ond tro.

12 och 13 §§

I 12 och 13 §§ finns vissa bestämmelser om tillsyn och inspektion m.m. I enlighet med Lagrådets förslag har 14-16 §§ i lagrådsremissen arbetats om och sammanförts till två nya bestämmelser 13 och 14 §§.

I 13 § föreskrivs en skyldighet för den som kan åläggas att utföra beredskapsåtgärder att på begäran lämna de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Skyldigheten riktar sig alltså mot den som äger eller driver en anläggning eller verksamhet som omfattas av lagen eller i förekommande fall ägare eller nyttjanderättshavare till fastighet där anläggning planeras att uppföras. De upplysningar och handlingar som det kan vara fråga om är t.ex. att tillhandahålla ritningar, anläggningsbeskrivningar, organisations-, drifts- eller investeringsplaner och andra handlingar som behövs för att elberedskapsmyndigheten skall få tillräckligt underlag för sitt beslut om och i så fall vilka beredskapsåtgärder som skall vidtas.

Elberedskapsmyndigheten har också rätt att få tillträde till fastighet, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder, där verksamhet som omfattas av denna lag bedrivs, t.ex. i syfte att besiktiga eller kontrollera anläggning eller i övrigt vidta åtgärder enligt lagen.

Andra stycket ger elberedskapsmyndigheten en generell befogenhet att meddela de förelägganden och förbud som i enskilda fall behövs för lagens tillämpning.

I praktiken kommer förelägganden att användas enbart i de fall det inte är möjligt för elberedskapsmyndigheten att lösa sina uppgifter i

samförstånd med berörd part. I fråga om exempelvis det uppgiftslämnande som kan bli aktuellt förutsätts att detta kan ske vid formlösa kontakter mellan elberedskapsmyndigheten och aktörerna på elmarknaden.

Alla förelägganden och förbud enligt lagen skall kunna förenas med vite. Om vitet sätts tillräckligt högt, kan detta förmå t.ex. den som driver en anläggning eller verksamhet att själv genomföra åtgärderna, vilket kan vara en snabbare väg att få åtgärderna vidtagna än att elberedskapsmyndigheten exempelvis anlitar en särskild entreprenör.

14 §

I enlighet med Lagrådets förslag har bestämmelsen brutits ut, omarbetats och införts i en ny paragraf.

I undantagsfall kan det förekomma att elberedskapsmyndigheten vägras tillträde till en anläggning för att utöva tillsyn, inte får ut nödvändiga handlingar eller att myndighetens åläggande att vidta beredskapsåtgärder inte efterföljs. I dessa fall kan verkställighet ske enligt utsökningsbalkens bestämmelser (se 3 kap. 20 § och 16 kap. 10-12 §§). I 16 kap. 12 § UB ges kronofogdemyndigheten en möjlighet att överlämna åt sökanden att utföra behövliga åtgärder. Den i lagrådsremissen föreslagna bestämmelsen om att beredskapsåtgärder under vissa förhållanden kunde genomföras genom elberedskapsmyndighetens försorg fyller därför inte någon funktion och kan såsom Lagrådet föreslagit utgå.

15 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om elberedskapsavgift. Avgiften skall enligt *första stycket* dels finansiera de beredskapsåtgärder enligt denna lag och viss beredskapslagring enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol som kostnadsersättning skall utgå för, dels täcka kostnader för elberedskapsmyndighetens verksamhet enligt lagen.

Kretsen av avgiftsskyldiga har begränsats till de som innehar nätkoncession enligt lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Avgiften har i *andra stycket* utformats som en fast avgift grundad på antalet elabbonenter som är anslutna till den avgiftsskyldiges nät. Avgift skall kunna utgå med två nivåer, en för hög- och en för lågspänningsabbonenter. Fråga om avgiftens närmare utformning och relationen mellan de olika avgifter har utförligt redovisats under avsnitt 11 i den allmänna motiveringen.

Kostnaderna för elberedskapsmyndighetens tillsynsverksamhet enligt lagen kan antas bli begränsade. Avgift för detta ändamål kan därför tas ut efter samma grunder som tillämpas i fråga om avgiften för finansiering av beredskapsåtgärder.

Tredje stycket behandlar, förutom att det slås fast att det är elberedskapsmyndigheten som påför avgiften, frågan om verkställighet av beslutet. Enligt 3 kap. 1 § första stycket 6 utsökningsbalken får verkställighet ske av förvaltningsmyndighets beslut som enligt föreskrift får verkställas. För att möjliggöra verkställighet av beslutet har detta stadgande införts.

För den närmare utformningen av avgiftssystemet ges i *fjärde stycket* regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ett bemyndigande att meddela föreskrifter om elberedskapsavgift. Stöd för bemyndigandet finns i 8 kap. 9 § andra stycket regeringsformen.

16 §

Den som driver en kraftanläggning eller annan verksamhet som omfattas av lagens bestämmelser kommer att vidta åtgärder av betydelse för totalförsvaret eller annars för rikets säkerhet. Av försvarshänsyn är det av avgörande betydelse att uppgifter om beredskapen inte röjs. Bestämmelser härom finns i *första stycket*. Motsvarande gäller i förhållande till enskilda i de fall någon i samband med att beredskapsåtgärder vidtas får del av uppgifter om en enskilds affärs- eller driftförhållanden. Särskilt i de fall olika företag av samordningsskäl används i beredskapsplaneringen på regional nivå kan dessa komma att få del av uppgifter som inte bör få utnyttjas eller föras vidare.

Bestämmelserna får betydelse för personer som är eller har varit verksamma inom sådana företag som omfattas av lagen, främst på grund av anställning eller uppdrag.

Endast den som obehörigen för en uppgift vidare bryter mot tystnadsplikten.

Som framgår av *andra stycket* gäller sekretesslagens (1980:100) bestämmelser i det allmännas verksamhet. Verksamheten hos elberedskapsmyndigheten omfattas alltså av sekretesslagens bestämmelser.

Bestämmelser om straff för den som bryter mot tystnadsplikten i denna paragraf finns i 20 kap. 3 § brottsbalken.

17 §

I *första stycket* regleras rätten att överklaga beslut som har meddelats enligt lagen. Exempel på beslut som kan överklagas är beslut avseende skyldigheten att vidta beredskapsåtgärder, beslut om ersättning för kostnader för beredskapsåtgärder, förelägganden och förbud i övrigt samt beslut om påförande av elberedskapsavgift. Prövningstillstånd krävs för att fråga enligt denna lag skall kunna prövas av kammarrätten. Stycket har omarbetats efter påpekande från Lagrådet på så sätt att de beslut som kan överklagas anges särskilt.

I *andra stycket* anges att elberedskapsmyndighetens beslut som huvudregel skall gälla omedelbart. Undantag har gjorts för påförande av avgift. Det är ur beredskapssynpunkt angeläget att besluten kan verkställas omedelbart utan hinder av att de överklagats. Elberedskapsmyndigheten kan förordna annat om myndigheten t.ex. anser att så kan ske utan fara i beredskapshänseende.

En delvis motsvarande bestämmelse finns i lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.

Det viktigaste medlet för att åstadkomma att förelagda åtgärder vidtas torde vara viteshotet. En första förutsättning för att lagen skall kunna tillämpas effektivt är dock att det anmäls till elberedskapsmyndigheten när anläggningar uppförs eller ändras. Denna anmälningsskyldighet måste vara straffsanktionerad. Skall fängelse kunna komma i fråga måste det dock vara fråga om mycket allvarliga och flagranta fall.

I *andra stycket* stadgas att den som åsidosatt ett vitesföreläggande inte skall ådömas straff för gärning som omfattas av föreläggandet.

19 §

Motsvarande bestämmelser finns i lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. Skälet till att bestämmelserna finns där och inte i vattenlagen (1983:291) respektive i lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar har ansetts vara fördelen med att samla de viktigare bestämmelserna om skyddsåtgärder i en lag. Motsvarande bestämmelse har därför tagits in i denna lag.

20 §

En motsvarande bestämmelse finns i lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.

Enligt 3 kap. 4 § vattenlagen (1983:291) gäller att ett vattenföretag får komma till stånd endast om fördelarna från allmän och enskild synpunkt av företaget överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av det. Vid beräkningen av dessa kostnader skall inte kostnader som föranletts av åtgärder enligt denna lag beaktas.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 juli 1997. Elberedskapslagen ersätter lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. Äldre bestämmelser skall dock fortfarande tillämpas i ärenden och mål där beslutet fattats med stöd av äldre bestämmelser. Enligt 7 a § förvaltningsprocesslagen skall beslutande förvaltningsmyndighet i fråga om beslut som fattats efter den 1 maj 1996 vara enskilds motpart när ärendet överlämnats till allmän förvaltningsdomstol. Med anledningen av detta och då Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar skall avvecklas stadgas i övergångsbestämmelserna att elberedskapsmyndigheten skall vara motpart vid allmän förvaltningsdomstol även om det överklagade beslutet fattats av Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar.

14.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1902:71 s.1),
innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar

Prop. 1996/97:86

33 §

I paragrafen har tagits in en hänvisning till elberedskapslagen som ersatt lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.

14.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1971:309) om
behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål

1 §

I konsekvens med att lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. upphävs och då hänvisningen därför inte längre fyller någon funktion tas den bort.

Av övergångsbestämmelserna till denna ändring framgår att äldre bestämmelser fortfarande skall tillämpas i mål där beslut fattats med stöd av lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.

14.4 Förslaget till lag om ändring i vattenlagen (1983:291)

3 kap. 13 §

Bestämmelsen är ny och har införts på förslag av Lagrådet. Den syftar till att erinra om att det i 19 och 20 §§ elberedskapslagen finns regler bl.a. om hinder för vattendomstol att avgöra vattenmål innan föreskriven prövning har skett enligt elberedskapslagen.

14.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (1984:1049) om
beredskapslagring av olja och kol

3 a §

I paragrafen införs en hänvisning till ersättningsbestämmelsen i elberedskapslagen. Av bestämmelsen följer att innehavare av elproducerande anläggning som ålagts beredskapslagring för krigssituationer har rätt till ersättning för sina kostnader.

Första stycket är oförändrat. Ändringen i *andra stycket* innebär att bestämmelsen utvidgats till att omfatta alla lagringsskyldiga elproducerande anläggningar. Tillägget innebär att medgivande att tillfälligt använda beredskapslager, förutom till oljekondensverk, kan ges även till gasturbiner och kraftvärmeverk.

Även om bestämmelsen i första hand är avsedd för extrema torrår kan den även vara tillämplig vid övergång till drift av elsystemet i separata delsystem (s.k. ö-drift).

14.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (1994:1720) om civilt försvar

I kap. 4 §

I paragrafen har tagits in en hänvisning till elberedskapslagen som ersatt lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. Någon ändring i sak är inte avsedd. Bestämmelserna i elberedskapslagen och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen samt vad som beslutats med stöd av nämnda bestämmelser skall alltså gälla framför lagen om civilt försvar.

Av övergångsbestämmelserna framgår att äldre bestämmelser fortfarande skall gälla i fråga om beslut som fattats med stöd av lagen om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.

Sammanfattning av Elberedskapsutredningens delbetänkande Elberedskapen - Organisation, ansvarsfördelning och finansiering (SOU 1996:78)

Prop. 1996/97:86
Bilaga 1

Den särskilde utredaren skall enligt direktiven lämna förslag till:

- myndighetsorganisation för det fredstida arbetet med elberedskapen
- ansvarig myndighet för den centrala ledningen av elförsörjningen i krig och vid höjd beredskap
- fördelning av ansvar och arbetsuppgifter inom elberedskapen mellan myndigheter och näringsidkare inom elförsörjningen
- behövlig lagstiftning
- avgiftssystem för finansiering av elberedskapen.

Vissa övergripande frågor vad gäller elberedskapen behandlas i kapitlen 5 och 6. I kapitel 5 behandlas grundläggande frågor om rollfördelningen mellan olika aktörer inom elberedskapen. I kapitlet föreslås att:

- funktionen energiförsörjning även i fortsättningen skall hållas ihop
- Närings- och teknikutvecklingsverket även i fortsättningen skall vara funktionsansvarig myndighet för funktionen energiförsörjning
- Närings- och teknikutvecklingsverkets uppgifter i egenskap av funktionsansvarig myndighet för funktionen energiförsörjning bör koncentreras till uppgifter som är gemensamma för funktionen
- uppgiften att prioritera samhällets behov av elkraft - under regeringen - läggs på de civila ledningsorgan som har ett områdesansvar (Överstyrelsen för civil beredskap, civilbefälhavarna, länsstyrelserna och kommunstyrelserna)
- elförsörjningsuppgiften bör ha ställning som delfunktion inom funktionen energiförsörjning

I våra direktiv har regeringen lagt fast att elberedskapsuppgifter bör anknytas till Svenska kraftnät. I kapitel 6 behandlas olika sätt att göra detta. I kapitlet föreslås att:

- uppgiften att svara för delfunktionsansvaret för elförsörjningen läggs på Svenska kraftnät
- särskilda insyns- och inflytandeformer skapas vid Svenska kraftnät för att ge utomstående intressenter möjlighet att påverka beredskapsarbetet

- den personal som skall arbeta med beredskapsuppgifterna skall vara anställd vid Svenska kraftnät och i alla avseenden vara underställd denna myndighets ledning.

Myndighetsstrukturen och ansvarsfördelningen inom elberedskapen i fred behandlas i kapitel 7. I kapitlet föreslås att Närings- och teknikutvecklingsverket, Svenska kraftnät och Statens kärnkraftinspektion i fortsättningen skall ha uppgifter på central nivå inom elberedskapen. Detta innebär att Elförsörjningsnämnden och Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar kan avvecklas. Beträffande den regionala organisationen föreslås inga förändringar. I kapitlet föreslås att:

- Närings- och teknikutvecklingsverket, Svenska kraftnät och Statens kärnkraftinspektion skall ha uppgifter inom elberedskapen i fred
- Elförsörjningsnämnden avvecklas
- Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar avvecklas
- Statens strålskyddsinstitut inte längre skall ha uppgifter inom funktionen energiförsörjning
- ett beredskapsråd med företrädare för elindustrin och vissa myndigheter knyts till Svenska kraftnät
- ledamöterna i beredskapsrådet utses av regeringen
- antalet elområden på sikt minskas till tre eller fyra med gränser som så långt möjligt sammanfaller med civilområdenas gränser
- elbefälhavarna inte heller i fortsättningen ges myndighetsstatus i fred
- beredskapsförberedelserna inom elbefälhavarorganisationen även i fortsättningen skall skötas av vissa företag
- Svenska kraftnät skall sluta avtal med de företag som sköter beredskapsförberedelserna inom elbefälhavarorganisationen.

Motsvarande frågor beträffande myndighetsstrukturen och ansvarsfördelningen under säkerhetspolitiska kriser och i krig behandlas i kapitel 8. Krigsorganisationen överensstämmer enligt våra förslag i huvudsak med fredsorganisationen. På regional nivå ges dock elbefälhavarna - inom ramen för Svenska kraftnäts krigsorganisation - myndighetsstatus. I kapitlet föreslås att:

- myndighetsstrukturen på central nivå inom elförsörjningen inte ändras vid en övergång till krigsorganisation (samma myndigheter bör ha uppgifter under säkerhetspolitiska kriser och i krig som i fred)

- Närings- och teknikutvecklingsverkets krigsuppgift bör vara att hålla regeringen underrättad om läget inom funktionen energiförsörjning och föreslå regeringen de åtgärder som läget kräver
- Svenska kraftnäts krigsuppgift bör vara att leda och samordna elförsörjningen samt att vidtaga de åtgärder i elsystemet som krävs för att prioriterade behov skall kunna tillgodoses
- Statens kärnkraftinspektion bör ha samma uppgifter under säkerhetspolitiska kriser och i krig som myndigheten har i fred
- elbefälhavarna skall ingå i Svenska kraftnäts krigsorganisation
- elbefälhavarnas krigsuppgift bör vara att leda och samordna den verksamhet på regional nivå som krävs för att prioriterade behov av elkraft skall kunna tillgodoses.

Elföretagens beredskapsansvar behandlas i kapitel 9. Vi föreslår att elföretagen skall vara skyldiga att upprätthålla verksamheten under säkerhetspolitiska kriser och i krig samt genomföra de beredskapsförberedelser som detta kräver.

Finansieringen av beredskapsförberedelserna behandlas i kapitel 10. Vi föreslår att myndigheternas och företagens beredskapskostnader skall finansieras med en elberedskapsavgift och att de medel som avgiften inbringar skall samlas på ett räntebärande konto i Riksgäldskontoret. Avgiftens nivå bör fastställas i försvarsbesluten. I kapitlet föreslås att:

- myndigheternas och företagens kostnader för beredskapsförberedelser inom elförsörjningsområdet finansieras med en elberedskapsavgift
- avgiftsnivån fastställs i försvarsbesluten
- elberedskapsavgiften uttas som en offentligrättsligt reglerad nätägaravgift som administreras på samma sätt som den befintliga nätövervakningsavgiften
- elberedskapsavgiften utformas som en fast avgift som utgår med olika belopp för hög- och lågspänningsabonnemang
- proportionen mellan hög- och lågspänningsavgiften bör vara 600/11
- de medel som inflyter genom elberedskapsavgiften samlas på ett räntebärande konto med kreditmöjligheter i Riksgäldskontoret
- behållningen på kontot i Riksgäldskontoret endast får användas för att bekosta beredskapsåtgärder inom delfunktionen elförsörjning
- kontot i Riksgäldskontoret disponeras av Svenska kraftnät

- regeringen i regleringsbrev eller på annat sätt meddelar anvisningar för hur behållningen på kontot i Riksgäldskontoret får användas
- Svenska kraftnät årligen utarbetar ett förslag till disponering av medlen på kontot i Riksgäldskontoret och att detta förslag behandlas i det civila försvarets programplanearbete.

De förslag vi har lämnat behöver ges lagstöd. I kapitel 11 föreslår vi att grundläggande bestämmelser om elberedskapen skall samlas i en lag om elberedskap. Vidare bör vissa förordningar ses över. I kapitlet föreslås att:

- grundläggande bestämmelser om elberedskapen samlas i en ny lag om elberedskap
- den av Ellagstiftningsutredningen föreslagna lagen om beredskapsåtgärder vid vissa elektriska anläggningar arbetas in i lagen om elberedskap
- en hänvisning till lagen om elberedskap tas in i den nya ellagen
- vissa myndighetsinstruktioner ändras i enlighet med det förslag till ändrade myndighetsuppgifter som tidigare har lagts fram i detta betänkande
- reglerna om energiransonering ses över i syfte att modernisera regelverket
- utarbetandet av ett förslag till ny lag om elberedskap, m.m. bör ske inom ramen för ett fortsatt utredningsarbete.

Vi föreslår att den nya organisationen skall träda ikraft den 1 januari 1997. Fortsatt utredningsarbete krävs vad gäller vissa författningsfrågor.

Våra förslag avlastar statsbudgeten med 71 miljoner kronor räknat med utgångspunkt från budgetåret 1995/96 (12 månader). Inga negativa konsekvenser bedöms uppstå från regionalpolitisk eller jämställdhetspolitisk synpunkt.

Den särskilde utredaren skall enligt direktiven lämna förslag till:

- myndighetsorganisation för det fredstida arbetet med elberedskapen
- ansvarig myndighet för den centrala ledningen av elförsörjningen vid höjd beredskap
- fördelning av ansvar och arbetsuppgifter mellan myndigheter och näringsidkare inom elberedskapen
- avgiftssystem för finansiering av elberedskapen
- behövlig lagstiftning.

Frågor om organisationsstruktur, ansvarsfördelning och finansiering av elberedskapen behandlades i utredningens första betänkande *Elberedskapen - organisation, ansvarsfördelning och finansiering* (SOU 1996:78). I detta betänkande behandlas behovet av lagstiftning och övriga författningsändringar inom elberedskapen.

I betänkandet föreslår vi att de grundläggande bestämmelserna om elberedskapen samlas i en elberedskapslag. Tillämpningsområdet för lagen bör omfatta beredskapsförberedelser som syftar till att ge elförsörjningen erforderlig förmåga att motstå de påfrestningar som uppstår vid höjd beredskap eller i andra situationer då elförsörjningen annars är allvarligt hotad. Lagen föreslås bli tillämplig på produktion, överföring och handel med el.

Uppgiften att tillämpa lagen föreslås läggas på en särskild myndighet - elberedskapsmyndigheten. I vårt första betänkande föreslog vi att denna uppgift skall läggas på Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät). Elberedskapsmyndigheten bör ha vissa befogenheter gentemot elföre-tagen och de övriga organ som omfattas av lagen. Myndighetens beslutanderätt bör avse de beredskapsförberedelser som dessa organ skall genomföra för att erforderlig förmåga skall kunna uppnås vid höjd beredskap eller annars då elförsörjningen är allvarligt hotad. Regeringen bör ge elberedskapsmyndigheten rätt att meddela verkställighetsföre-skrifter inom detta område.

Beredskapsåtgärder som avser fredstida hot och risker bör enligt vår mening inte berättiga till ersättning. Av detta skäl bör elberedskapsmyndighetens befogenheter att tvinga elföretagen att genomföra åtgärder mot fredstida hot och risker begränsas. I elberedskapslagen föreslår vi därför en regel som innebär att elberedskapsmyndigheten inte bör få

tvinga elföretagen att genomföra åtgärder mot fredstida hot och risker om dessa åtgärder framstår som oskäligt betungande.

Prop. 1996/97:86
Bilaga 2

Elberedskapslagen bör inte i detalj ange vilka beredskapsåtgärder som elföretagen bör vidta. Det är enligt vår mening inte möjligt att genom uppräknings eller på annat sätt exakt definiera vilka beredskapsåtgärder som behöver vidtas. Det bör istället ankomma på elberedskapsmyndigheten att - inom ramen för de beslut som statsmakterna har fattat - precisera vilka åtgärder som behöver vidtas för att elförsörjningen skall kunna upprätthållas vid höjd beredskap och i de övriga situationer som åsyftas i lagen. I sammanhanget bör understrykas att elberedskapsmyndigheten inte kan besluta om mer långtgående beredskapsåtgärder än vad som kan finansieras med de medel från det särskilda beredskapskonto som står till myndighetens förfogande. Vad gäller fredstida beredskapsåtgärder föreslår vi som nämnts en särskild begränsningsregel.

Vi föreslår vidare att bestämmelser om anmälningsskyldighet vid förändringar i anläggningar och verksamhet tas in i elberedskapslagen. Syftet med dessa bestämmelser är att elberedskapsmyndigheten i god tid skall få reda vilka förändringar som planeras och vid behov kunna vidta åtgärder. Anmälningsskyldigheten föreslås gälla dels för fysiska åtgärder i elektriska anläggningar dels vad gäller väsentliga verksamhetsförändringar i övrigt. Elberedskapsmyndigheten föreslås få befogenheter att i vissa situationer bevilja undantag från anmälningsskyldigheten.

Som nämnts ovan föreslår vi att rätten till ersättning för beredskapsåtgärder skall begränsas till åtgärder som syftar till att tillgodose elförsörjningen vid höjd beredskap. Beredskapsåtgärder som avser de övriga situationer som omfattas av lagen förutsätts inte bli ersättningsberättigade. Också i övrigt föreslås vissa begränsningar i rätten till ersättning.

I vårt första betänkande har vi föreslagit att elberedskapen skall finansieras med en elberedskapsavgift. I elberedskapslagen anges därför att en avgift för detta ändamål får tas ut från den som innehar nätkoncession. Avgiften får användas för att finansiera ersättningsberättigade beredskapsåtgärder samt den tillsynsverksamhet som elberedskapsmyndigheten skall bedriva.

I övrigt föreslår vi att lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol ändras i syfte att göra det möjligt att ersätta innehavare av vissa elproduktionsanläggningar för de kostnader som uppstår vid beredskapslagring av bränslen för elproduktion vid höjd beredskap. De anläggningar som berörs av vårt förslag är i första hand gasturbiner, oljekondensverk och kraftvärmeverk.

I övrigt innebär de förslag vi har redovisat att en rad författningar måste ändras. Detta gäller bl.a. vissa myndigheters instruktioner samt förordningen (1995:1296) om elsäkerhetsavgift och nätövervakningsavgift. I kapitel 6 förtecknas de författningar som berörs av våra förslag.

Prop. 1996/97:86
Bilaga 2

Förteckning över remissinstanser Elberedskapsutredningens slutbetänkande Elbered- skapen - Författningsfrågor (SOU 1996:149)

Prop. 1996/97:86
Bilaga 3

Efter remiss har yttrande över Elberedskapsutredningens slutbetänkande (SOU 1996:149) Elberedskapen - författningsfrågor avgetts av Hovrätten för Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Jönköping, Domstolsverket, Försvarmakten, Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), Statens räddningsverk (Räddningsverket), Försvarets forskningsanstalt (FOA), Civilbefälhavaren i mellersta civilområdet (CB M), Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF), Post- och telestyrelsen, Riksgäldskontoret, Statskontoret, Riksrevisionsverket (RRV), Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät), Elsäkerhetsverket, Konkurrensverket, Närings- och teknikutvecklingsverket (NUTEK), Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Hallands län, Länsstyrelsen i Gävleborgs län, Statens kärnkraftinspektion, Stockholms stad, Malmö kommun, Göteborgs kommun, Svenska Kommunförbundet, Sveriges Industriförbund, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), Svenska Kraftverksföreningen, Svenska Elverksföreningen och Svenska Fjärrvärmeföreningen.

Härutöver har skrivelser inkommit från Stor-Stockholms Energi AB (STOSEB), Svenska Kolinstitutet, Svenska Gasföreningen och f.d. hovrättslagmannen Hans Svahn, expert i Ellagstiftningsutredningen.

Svenska Petroleum Institutet och Riksförbundet Energileverantörerna har beretts tillfälle att yttra sig över delbetänkandet.

Förslag till elberedskapslag

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om elberedskap vid produktion och överföring av el samt vid handel med el. Bestämmelserna reglerar ansvaret för den planering och de övriga åtgärder som behövs för att tillgododse elförsörjningen i landet vid höjd beredskap.

2 § Beredskapslagring av bränsle som används för elproduktion omfattas av lagen endast i fråga om rätt till ersättning enligt 11 §. Särskilda bestämmelser rörande beredskapslagring i övrigt finns i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol.

Bestämmelser om tillträdesbegränsning finns i lagen (1990:217) om skydd för vissa samhällsviktiga anläggningar m.m. och i säkerhetsskyddslagen (1996:627).

Bestämmelser om verkskydd finns i lagen (1994:1720) om civilt försvar.

Beredskapsåtgärder

3 § Med beredskapsåtgärder avses särskilda åtgärder som behövs för att produktion och överföring av el samt handel med el skall kunna upprätthållas vid höjd beredskap.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer (elberedskapsmyndigheten) får meddela närmare föreskrifter om åtgärder som kan utgöra beredskapsåtgärder.

Skyldighet att vidta beredskapsåtgärder

4 § Skyldighet att vidta de beredskapsåtgärder som beslutas enligt denna lag åvilar den som driver sådan verksamhet som anges i 1 §. Om det kan anses lämpligt får ett beslut om beredskapsåtgärder i stället riktas till ägaren eller nyttjanderättshavaren till anläggningen eller området.

Beslut om beredskapsåtgärder

5 § Elberedskapsmyndigheten prövar om beredskapsåtgärder behöver vidtas och fattar beslut om sådana. Beslutet får inte vara mer betungande än som kan anses vara skäligt med hänsyn till anläggningens eller verksamhetens omfattning och betydelse. Vid utformningen av beslutet skall elberedskapsmyndigheten även beakta de effekter en åtgärd kan få på beredskapen inför svåra påfrestningar på samhället i fred.

Ett beslut får inte innebära att vapen skall anskaffas.

6 § Vid ändrade förhållanden får elberedskapsmyndigheten besluta att nya eller ändrade beredskapsåtgärder skall vidtas.

Prop. 1996/97:86
Bilaga 4

Anmälningsskyldighet

7 § Innan en anläggning som är av väsentlig betydelse för elförsörjningen i Sverige eller inom en ort eller ett område uppförs, byggs om eller på annat sätt ändras skall anmälan göras till elberedskapsmyndigheten för prövning enligt 5 §. Arbetet får inte påbörjas innan myndigheten fattat beslut i frågan.

Anmälan skall göras av den som driver verksamheten. Om någon verksamhet inte drivs, skall anmälan göras av ägaren eller i förekommande fall nyttjanderättshavaren till anläggningen eller området.

8 § Den som driver sådan verksamhet som anges i 1 § och som är av väsentlig betydelse för elförsörjningen i Sverige eller inom en ort eller ett område skall anmäla till elberedskapsmyndigheten om verksamheten överlåts, läggs ner eller ändras på annat sätt. Sådan anmälan behöver dock endast göras om verksamhetsförändringen är av väsentlig betydelse för elförsörjningen. Anmälan skall ske senast i samband med att verksamheten ändras.

9 § Regeringen eller efter regeringens bemyndigande elberedskapsmyndigheten får föreskriva

1. vilken typ av anläggningar och verksamheter som enligt 7 och 8 §§ skall anses vara av väsentlig betydelse för elförsörjningen och
2. vilka slag av verksamhetsförändringar som enligt 8 § skall anses vara av väsentlig betydelse.

10 § Har ändring eller annan åtgärd som anmälts enligt 7 § inte påbörjats inom två år från det elberedskapsmyndigheten meddelade sitt beslut, skall en ny anmälan göras.

Ersättning för kostnader för beredskapsåtgärder

11 § Om inte annat följer av andra stycket betalas skälig ersättning för kostnader för beredskapsåtgärder som vidtas efter beslut enligt denna lag.

Ersättning betalas inte ut för

1. merkostnader enligt 12 §,
2. kostnader för uppgiftslämnande och planering av egna uppgifter inom totalförsvaret, eller
3. kostnader som kan anses som ringa.

Skälig ersättning betalas även för kostnader för sådan beredskapslagring för krigssituationer som ålagts innehavare av elproducerande anläggningar enligt lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol.

Ersättning för kostnader för beredskapsåtgärder beslutas av elberedskapsmyndigheten. Ersättningen skall betalas ut efter det att åtgärden genomförts.

12 § Om anmälningsskyldighet enligt 7 § inte fullgörs kan elberedskapsmyndigheten besluta att den anmälningsskyldige inte har rätt till ersättning för merkostnad som uppstår på grund av att beredskapsåtgärden måste utföras utan samband med annan åtgärd.

Tillsyn

13 § Elberedskapsmyndigheten har tillsynen över att denna lag och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen följs.

14 § Elberedskapsmyndigheten har på begäran rätt att av den som kan åläggas att utföra beredskapsåtgärder få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen samt för klarläggande av om beredskapsåtgärder behöver vidtas. Elberedskapsmyndigheten har också rätt att för samma ändamål få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder, där verksamhet som omfattas av denna lag bedrivs.

Elberedskapsmyndigheten har rätt att få verkställighet hos kronofogdemyndigheten av beslut som avser åtgärd enligt första stycket och när åtgärder som beslutats enligt 15 § andra stycket skall genomföras.

15 § Elberedskapsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs i enskilda fall för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall följas.

Om ett föreläggande att vidta beredskapsåtgärder inte följs, får åtgärderna genomföras genom elberedskapsmyndighetens försorg.

16 § Ett föreläggande eller förbud enligt denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får förenas med vite.

Avgift

17 § Den som innehar nätkoncession enligt lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall betala avgift (*elberedskapsavgift*) för

1. finansiering av de beredskapsåtgärder som ersätts enligt 11 §, och
2. elberedskapsmyndighetens verksamhet enligt denna lag.

Avgiften skall grundas på det antal abonnenter som är anslutna till den avgiftsskyldiges nät. En högre avgift får tas ut för högspänningsabonnemang än för lågspänningsabonnemang.

Elberedskapsavgift påförs av elberedskapsmyndigheten. Beslutet får verkställas enligt utsökningsbalkens bestämmelser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om elberedskapsavgift.

Tystnadsplikt

18 § Den som på grund av bestämmelser i denna lag eller föreskrifter som meddelats med stöd av lagen har fått kännedom om en enskilds affärs- eller driftförhållanden eller förhållanden som är av betydelse för

totalförsvaret eller för rikets säkerhet i övrigt får inte obehörigen röja eller utnyttja uppgifterna.

Prop. 1996/97:86
Bilaga 4

I det allmännas verksamhet gäller i stället sekretesslagen (1980:100).

Överklagande m.m.

19 § Beslut enligt denna lag eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten. Beslut av regeringen med stöd av 21 § får dock inte överklagas.

Andra beslut än beslut om att ta ut avgift gäller omedelbart om inte annat bestäms i beslutet.

Ansvarsbestämmelser

20 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet inte fullgör anmälningskyldighet enligt 7 § döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som har åsidosatt ett vitesföreläggande skall inte dömas till straff för gärning som omfattas av föreläggandet.

Övriga bestämmelser

21 § Om anmälningskyldighet enligt 7 eller 8 § uppkommer för elberedskapsmyndigheten skall anmälan ske till regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. I elberedskapsmyndighetens ställe skall regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta i frågor enligt 5, 6, 10-12, 15 och 16 §§ och utöva tillsyn om åtgärderna riktar sig mot eller berör elberedskapsmyndigheten.

22 § Mål om tillstånd enligt vattenlagen (1983:291) till anläggning som omfattas av bestämmelserna i denna lag eller till väsentlig ombyggnad, ändring eller utvidgning av en sådan anläggning får inte avgöras innan prövning har skett enligt denna lag .

Första stycket tillämpas också för ärende om nätkoncession enligt lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar om anläggningen omfattas av bestämmelser enligt denna lag.

23 § Den ökning i byggnadskostnader som föranleds av åtgärder enligt denna lag skall inte räknas med vid den prövning som avses i 3 kap. 4§ vattenlagen (1983:291).

Vid meddelande av tillstånd som anges i 22 § första stycket skall de beslut om vattenanläggningars utförande som meddelats med stöd av denna lag beaktas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.

2. Genom lagen upphävs lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.

3. I ärenden och mål där beslut fattats före denna lags i kraftträdande skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas. Elberedskapsmyndigheten skall dock vara enskilds motpart i mål vid allmän förvaltningsdomstol efter den 1 juli 1997, även om det överklagade beslutet fattats av Krigsskyddsnämnden för kraftanläggningar.

Prop. 1996/97:86
Bilaga 4

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol

dels att 25 § skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas en ny paragraf, 3 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 a §

Bestämmelser om rätt till ersättning för kostnader för beredskapslagring för krigssituationer finns i 12 § elberedskapslagen (1997:000).

25 §¹

Om till följd av allvarlig försörjningskris tillförseln av lagringsbränsle till landet eller viss del av landet avbryts eller försvåras, får regeringen medge att beredskapslager tas i anspråk av den lagringsskyldige i den utsträckning som är påkallad med hänsyn till rådande förhållanden. Vid höjd beredskap får sådant medgivande lämnas även av den myndighet som regeringen bestämmer.

Om i andra fall än som anges i första stycket särskilda skäl föreligger, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer medge att beredskapslager för oljekondensverk tillfälligt tas i anspråk för anläggningen.

Om i andra fall än som anges i första stycket särskilda skäl föreligger, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer medge att beredskapslager för *gasturbiner*, oljekondensverk, *och kraftvärmeverk* tillfälligt tas i anspråk för anläggningen.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.

¹ Senaste lydelse 1995:921.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1971:309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Om besvär mot beslut, vilket meddelats med stöd av lag eller annan författning som utfärdats före den 1 januari 1972, enligt vad hittills gällt skall anföras hos Konungen, skall besvären, i den mån ej annat föreskrives i 2 §, i stället anföras hos kammarrätt i följande mål:

1. mål om val till befattning eller uppdrag, mål om val för upprättande av förslag till befattning eller uppdrag,

4. mål om annan ersättning som enligt författning utgår av statsmedel, såvida ej författningen hänvisar den som gör anspråk på ersättning att vid tvist anhängiggöra talan hos allmän domstol eller expropriationsdomstol eller ersättning enligt författningen utgår till kommun eller annan kommunal förvaltningsenhet eller fråga är om ersättning eller hittelön enligt lagen (1942:350) om fornminnen eller om ersättning enligt naturvårdslagen (1964:822),

5. mål om beslut av tullmyndighet i samband med in- eller utförsel av vara med undantag dock för sådant beslut om befrielse från eller nedsättning eller återbetalning av tull, skatt eller annan avgift som meddelats med stöd av regeringens bemyndigande, mål om tillstånd att hålla provianteringsfrilager,

6. mål om beslut rörande statens, kommunens eller annan kommunal förvaltningsenhets uttagande enligt gällande föreskrift av skatt eller annan avgift, såvida ej beslutet avser nedsättning eller befrielse och meddelats med stöd av regeringens bemyndigande eller fråga är om oljeavgift eller avgift, vars uttagande genom utmätning förutsätter beslut av allmän domstol,

7. mål om beslut rörande återbetalning av utskylder, böter eller andra allmänna medel, såvida ej beslutet meddelats med stöd av regeringens bemyndigande eller avser avgift vars uttagande genom utmätning förutsätter beslut av allmän domstol,

8. anmärknings- och avkortningsmål, mål om tillsyn över stiftelser,

9. mål om beslut som enligt författning eller föreskrift rörande den allmänna hälsovården, rörande förebyggande eller bekämpande av djur- eller växtsjukdomar eller rörande djurs vård eller behandling i särskilt fall meddelats angående förbud, föreläggande, föreskrift, tillstånd eller godkännande eller angående omhändertagande, smittrening, oskadliggörande eller liknande åtgärd, såvida ej fråga är om skyldighet, som enligt författning åvilar kommun eller annan kommunal

² Senaste lydelse 1994:1728.

förvaltningsenhet, eller om beslut enligt arbetarskyddslagen (1949:1) eller med stöd därav meddelade föreskrifter, allmänna ordningsstadgan (1956:617), lagen (1956:618) om allmänna sammankomster eller strålskyddslagen (1958:110) eller i ärende som avses i skogsföreläggningenslagen (1963:246),

11. mål om föreläggande vid vite, såvida ej fråga är om skyldighet, som enligt författning åvilar kommun eller annan kommunal förvaltningsenhet, eller om föreläggande enligt lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsversamhet, *lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar*, lagen (1948:433) om försäkringsrörelse, lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, lagen (1950:596) om rätt till fiske, lagen (1955:183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker, *lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen*, lagen (1959:73) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m., lagen (1959:118) om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring, lagen (1963:76) om kreditaktiebolag, jordförvärvslagen (1965:290), förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, miljöskyddslagen (1969:387), jordhävdslagen (1969:698), lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering eller lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav,

12. mål om utdömande av vite,

13. mål om beslut som i särskilt fall meddelats angående behandlingen av häktad eller den som anhållits eller gripits för brott eller som eljest hålles i förvar tillfälligt eller angående verkställighet av straff eller annan

11. mål om föreläggande vid vite, såvida ej fråga är om skyldighet, som enligt författning åvilar kommun eller annan kommunal förvaltningsenhet, eller om föreläggande enligt lagen (1919:240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet, *lagen (1948:433) om försäkringsrörelse*, lagen (1950:272) om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket, lagen (1950:596) om rätt till fiske, lagen (1955:183) om bankrörelse, lagen (1955:416) om sparbanker, *lagen (1956:216) om jordbrukskasserörelsen*, lagen (1959:73) med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse vid krig m. m., lagen (1959:118) om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring, lagen (1963:76) om kreditaktiebolag, jordförvärvslagen (1965:290), förordningen (1968:576) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stads hypoteksföreningar, miljöskyddslagen (1969:387), jordhävdslagen (1969:698), lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar, lagen (1970:596) om förenklad aktiehantering eller lagen (1971:827) om registrering av aktieinnehav,

brottspåföljd eller av intagning i arbetsanstalt,
14. mål om handräckning.

Prop. 1996/97:86
Bilaga 4

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.
2. I mål där beslut fattats med stöd av lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. skall äldre bestämmelser fortfarande tillämpas.

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 4 § lagen (1994:1720) om civilt försvar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.
4 §

Vad som föreskrivs i denna lag gäller inte om annat sägs i *lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m.*

Vad som föreskrivs i denna lag gäller inte om annat följer av *elberedskapslagen (1997:000)*.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.

2. I fråga om beslut som fattats med stöd av lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar m.m. skall äldre bestämmelser tillämpas.

Härigenom föreskrivs att 33 § lagen (1902:71 s.1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §³

I fråga om vissa starkströmsanläggningar finns ytterligare bestämmelser i *lagen (1942:335) om särskilda skyddsåtgärder för vissa kraftanläggningar*.

I fråga om vissa starkströmsanläggningar finns ytterligare bestämmelser i *elberedskapslagen (1997:000)*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1997.

³ Senaste lydelse 1988:218.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1997-02-18

Närvarande: f.d. justitierådet Per Jermsten, regeringsrådet Stig von Bahr, justitierådet Bengt Lambe.

Enligt en lagrådsremiss den 6 februari 1997 (Närings- och handelsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. elberedskapslag,
2. lag om ändring i lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja och kol,
3. lag om ändring i lagen (1971:309) om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål,
4. lag om ändring i lagen (1994:1720) om civilt försvar,
5. lag om ändring i lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessor Marinette Andersson.

Förslagen föranleder följande yttrande av *Lagrådet*:

Förslaget till elberedskapslag

Inledande synpunkter

Av bestämmelserna i 1 och 4 §§ framgår att regleringen i lagförslaget i huvudsak avses gälla de som "driver sådan verksamhet" som innefattar produktion, överföring eller handel med el. Därmed kommer bland andra Affärsverket svenska kraftnät (Svenska kraftnät) att omfattas av lagen.

I remissen klargörs att regeringen avser att enligt 3 § i lagförslaget utse Svenska kraftnät till "elberedskapsmyndighet", dvs. det organ som bl.a. skall besluta om åtgärder enligt lagen och utöva tillsyn över dess efterlevnad samt också förutsättas få befogenhet att meddela närmare föreskrifter av väsentlig betydelse för lagens tillämpning (jfr 3 § andra stycket, 9 § och 17 § fjärde stycket).

Det framhålls i remissen, att det uppenbarligen är olämpligt att Svenska kraftnät utövar elberedskapsmyndighetens funktioner vad gäller egna verksamheter. Som en följd härav förordas i remissen en ordning som innebär att regeringen eller annan myndighet som regeringen bestämmer skall besluta i frågor om åtgärder som riktar sig emot eller berör Svenska kraftnäts verksamhet samt i dessa fall utöva tillsyn enligt den föreslagna lagen. En lagtext som ger uttryck för denna avsikt har tagits in i 21 §.

Det således föreslagna sättet att eliminera ifrågavarande problem framstår som en högst tveksam nyskapelse. Eftersom lösningen tillkommit efter remissbehandlingen av Elberedskapsutredningens slutbetänkande (SOU 1996:149) saknas i lagstiftningsärendet också närmare synpunkter på vilka förtroendemässiga svårigheter eller komplikationer av annan art som kan uppstå om beredskapsmyndigheten, utöver sin funktion som

beslutande och övervakande organ, ibland också skall inta en rakt motsatt ställning under lagen.

Det bästa sättet att undvika nämnda dilemma synes vara att ifrågavarande funktioner flyttas över till eller anförtros ett i sammanhanget fristående organ. För den händelse detta inte låter sig göra - vilket Lagrådet saknar förutsättningar att bedöma - kan en annan utväg vara att uttryckligen undanta Svenska kraftnät från förslaget tillämpningsområde (lämpligen då i ett nytt andra stycke i 4 §). Eventuellt föreliggande behov av garantier för att Svenska kraftnät själv noga beaktar behovet av egna beredskapsåtgärder bör kunna tillgodoses inom ramen för affärsverkets instruktion eller dess insynsråds verksamhet.

Mot bakgrund av det anförda förordar Lagrådet att frågan om Svenska kraftnäts tilltänkta dubbla ställningar i förevarande sammanhang ägnas ytterligare överväganden under det fortsatta beredningsarbetet. En utgångspunkt bör därvid vara att den föreslagna 21 § inte bör leda till lagstiftning.

6 §

Föregående paragraf innehåller föreskrifter angående beslut om beredskapsåtgärder. Den inleds med meningen: "Elberedskapsmyndigheten prövar om beredskapsåtgärder behöver vidtas och fattar beslut om sådana".

I förevarande paragraf anges att elberedskapsmyndigheten vid ändrade förhållanden får besluta att nya eller ändrade beredskapsåtgärder skall vidtas.

Enligt Lagrådets mening kan det ifrågasättas om det finns något egentligt behov av ifrågavarande bestämmelse. Avfattningen av 5 § torde i sig inte utgöra något hinder mot att elberedskapsmyndigheten, så snart det finns sakliga skäl därtill, meddelar ett nytt beslut angående nya eller ändrade beredskapsåtgärder. För den händelse det anses angeläget att särskilt framhålla att det i så fall måste vara fråga om "ändrade förhållanden" - ett i sig ganska obestämt kriterium - kan bestämmelsen lämpligen placeras som ett nytt tredje stycke i 5 §.

11 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning för beredskapsåtgärder. Som huvudregel gäller enligt första stycket att den som enligt 5 § ålagts att vidta sådana åtgärder skall få skälig ersättning för sina kostnader. Av tredje stycket framgår att motsvarande ersättningsnivå avses gälla i de fall då ersättning betalas för beredskapslagring av olja och kol.

I författningskommentaren uttalas att uttrycket skälig ersättning inte skall uppfattas så att den ersättningsberättigade bara skall få en del av sina kostnader täckta. Avsikten är att full ersättning skall betalas ut. Att ersättningen angetts som skälig hänger enligt kommentaren samman med att en beredskapsåtgärd kan vara av värde även för bidragstagarens verksamhet i fred (fredsnytta). I ett sådant fall skall ersättning betalas för endast den del av totalkostnaden som hänför sig till verksamheten vid höjd beredskap.

Enligt Lagrådets mening bör den avsedda ersättningsprincipen - mot

vilken Lagrådet inte har något att invända - komma till tydligare uttryck i lagtexten. Detta kan förslagsvis ske på det sättet att ordet skälig utgår i första och tredje styckena samt att ett nytt femte stycke införs av följande lydelse: "Vid beräkning av ersättning enligt första och tredje styckena skall hänsyn tas till om beredskapsåtgärderna är av värde även för verksamheten i fred."

Andra stycket innehåller några undantag från huvudregeln om att den som utför beredskapsåtgärderna har rätt till ersättning för sina kostnader. Ett av undantagen, punkt 3, avser det fallet att kostnaderna "kan anses som ringa." I remissen anges att syftet med undantaget är att förenkla den administrativa hanteringen. Vidare anføres att det är elberedskapsmyndighetens sak att ta ställning till vad som i det enskilda fallet skall anses som ringa. Vid denna bedömning skall såväl kostnadernas absoluta storlek som deras relation till den aktuella verksamheten kunna vara av betydelse.

Av det sagda följer att den som åläggs utföra beredskapsåtgärder i viss omfattning kan tvingas göra detta på egen bekostnad. I remissen finns inte någon diskussion om hur denna ersättningsregel förhåller sig till rättsordningen i övrigt, exempelvis de grunder för egendomsskydd som kommit till uttryck i 2 kap. 18 § regeringsformen och i lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (jfr även 2 kap. 23 § regeringsformen). Om skyldigheten att utan ersättning svara för beredskapsåtgärder kan ses som ett åliggande som avses i 8 kap. 3 § regeringsformen uppkommer vidare frågan om förpliktelsen uppfyller det krav på generell avfattning som anses böra uppställas i fråga om föreskrifter om skatter och andra pålagor.

Lagrådet är medvetet om att betydande svårigheter föreligger att fastställa i vilken omfattning gällande rätt medger utfärdande av föreskrifter enligt vilka enskilda rättssubjekt kan utsättas för ekonomiska ingrepp i sin näringsverksamhet. Till detta kommer att det angivna rättsområdet är underkastat en fortlöpande utveckling. Mot bl.a. denna bakgrund saknar Lagrådet möjlighet att uttala någon bestämd uppfattning om huruvida det i punkt 3 angivna undantaget från rätten till ersättning är förenligt med bestämmelserna om egendomsskydd. Lagrådet finner det dock inte uteslutet att en tillämpning av undantagsregeln i ett enskilt fall kan komma att bedömas som en kränkning av näringsidkarens rätt till sin egendom. Enligt Lagrådets uppfattning kan det därför - åtminstone intill dess frågan analyserats grundligare - finnas anledning att överväga ett slopande av punkten 3 och således medge i princip full ersättning även för kostnader som kan anses som ringa.

12 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om möjlighet för elberedskapsmyndigheten att i fall då anmälningsskyldigheten enligt 7 § inte fullgjorts besluta att ersättningen för en beredskapsåtgärd inte skall omfatta den merkostnad som uppstått på grund av att beredskapsåtgärden måst utföras för sig.

I remissen berörs inte det eventuella fallet att ett ägarskifte ägt rum

under tiden efter den försummade underrättelsen. I lagtexten anges att "den anmälningsskyldige" inte har rätt till ersättning för merkostnaden. Med tanke på att det ingalunda är ovanligt med ägarbyten inom en koncern samt eventuella fall av ond tro hos en utomstående ny ägare föreslår Lagrådet att paragrafen ges följande lydelse.

"Om anmälningsskyldighet enligt 7 § inte fullgjorts kan elberedskapsmyndigheten besluta att rätt inte föreligger till ersättning för merkostnad som uppstått på grund av att beredskapsåtgärden har måst utföras utan samband med annan åtgärd."

14-16 §§

I de föreslagna paragraferna ges regler om skyldigheter för den som kan åläggas att utföra beredskapsåtgärder att ge upplysningar och utlämna handlingar till elberedskapsmyndigheten ävensom att lämna myndigheten tillträde till områden m.m. där verksamheten bedrivs. I anslutning härtill föreskrivs att elberedskapsmyndigheten får meddela erforderliga förelägganden och förbud, eventuellt förenade med vite, avseende de skyldigheter som följer av lagen och myndighetens föreskrifter. Slutligen ges regler om tvångsmedel för att garantera att lagen och föreskrifterna följs.

Regleringen synes kunna bli mer överskådlig om det i en första paragraf anges de i 14 § upptagna särskilda skyldigheterna och elberedskapsmyndighetens behörighet att meddela förelägganden och förbud, eventuellt förenade med vite. Övriga bestämmelser kan därefter förenas i en paragraf, som för där angivna beslut av elberedskapsmyndigheten anger att verkställighet kan ske enligt utsökningsbalkens (UB) bestämmelser (se 3 kap. 20 § samt 16 kap. 10-12 §§). Den i förslagets 15 § andra stycket upptagna bestämmelsen att beredskapsåtgärder under vissa förhållanden får genomföras genom myndighetens försorg synes ej behövlig då 16 kap. 12 § UB inrymmer en möjlighet för kronofogdemyndigheten att efter vad där sägs överlämna åt sökanden att utföra behövliga åtgärder.

Mot bakgrund av det anförda bör förslagets 14-16 §§ kunna sammanföras till två paragrafer med följande lydelse:

"14 § Elberedskapsmyndigheten har på begäran rätt att av den som kan åläggas att utföra beredskapsåtgärder få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen samt för klarläggande av om beredskapsåtgärder behöver vidtas. Elberedskapsmyndigheten har också rätt att för samma ändamål få tillträde till områden, lokaler och andra utrymmen, dock inte bostäder, där verksamhet som omfattas av denna lag bedrivs.

Elberedskapsmyndigheten får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall följas. Ett föreläggande eller förbud får förenas med vite.

15 § Beslut enligt 5 § om åläggande att vidta beredskapsåtgärder får verkställas enligt utsökningsbalkens bestämmelser. Detsamma gäller beslut enligt 14 § om utlämnande av handlingar och om tillträde till område m.m. där verksamhet bedrivs."

19 §

I första stycket anges att beslut enligt den föreslagna lagen eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av lagen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Innebörden av bestämmelsen är att det ankommer på förvaltningsdomstol att pröva även överklaganden rörande innehållet i föreskrifter som elberedskapsmyndigheten meddelat (jfr 3, 9 och 17 §§). En sådan ordning synes inte lämplig och torde - att döma av författningskommentaren - inte heller vara avsedd. Enligt Lagrådets uppfattning bör lagtexten preciseras i nu angivet hänseende.

22 och 23 §§

I förslagets 22 och 23 §§ upptagna regler bl.a. om hinder för vatten- domstol att avgöra vattenmål innan föreskriven prövning har skett enligt elberedskapslagen synes i förtydligande syfte bära kompletteras på det sättet att det i vattenlagen intages en erinran om bestämmelserna.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 13 mars 1997

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Peterson, Freivalds, Wallström, Tham, Åsbrink, Schori, Blomberg, Andersson, Winberg, Uusmann, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson, von Sydow, Klingvall, Åhnberg, Pagrotsky, Östros, Messing

Föredragande: statsrådet Sundström

Regeringen beslutar proposition 1996/97:87 Nya regler om elberedskap.

Författningsrubrik	Bestämmelser som inför, ändrar, upphäver eller upprepar ett normgivningsbemyndigande	Celexnummer för bakomliggande EG-regler
---------------------------	---	--

elberedskapslag

3, 8, 15 §§